

Het polygamieverbod in Nederland

Een onderzoek naar het al dan niet toestaan van polygamie in de
Nederlandse samenleving

door

Dominique van Haperen
(ANR 14 45 96)

Afstudeerscriptie Rechtsgeleerdheid

In het openbaar te verdedigen ten overstaan van de Examencommissie van de
Faculteit Rechtswetenschappen van de Universiteit van Tilburg
(prof. mr. P. Vlaardingerbroek en mr. R. de Jong)

op 18 augustus 2011

om 11.00 uur

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Inleiding	4
1.1 Aanleiding voor het onderzoek	4
1.2 Probleemstelling en wijze van onderzoek	6
Hoofdstuk 2 Polygamie in Nederland.....	7
2.1 Inleiding	7
2.2 Definitie polygamie.....	7
2.3 Ontstaansgeschiedenis van het polygamieverbod	7
2.4 Ratio van het polygamieverbod.....	11
2.5 Het polygamieverbod	12
2.5.1 Civielrechtelijk verbod op polygamie.....	12
2.5.2 Strafrechtelijk verbod op polygamie.....	13
2.6 Samenvatting en tussenconclusie	14
Hoofdstuk 3 Polygame huwelijken naar Nederlands en internationaal recht	16
3.1 Inleiding	16
3.2 Omstandigheden waaronder polygamie zich in Nederland voordoet	16
3.3 Rechtsgeldigheid van polygame huwelijken.....	17
3.4 Nietigverklaring van polygame huwelijken	19
3.4.1 In Nederland gesloten polygame huwelijken.....	19
3.4.2 In het buitenland gesloten polygame huwelijken.....	19
3.4.3 Gevolgen nietigverklaring	20
3.5 Juridische gevolgen van een rechtsgeldig polygaam huwelijk	21
3.5.1 Verblijfsrecht	21
3.5.2 Nederlanderschap.....	22
3.5.3 Sociale zekerheidswetgeving	23
3.5.4 Huwelijksvermogen en nalatenschap.....	26
3.5.5 Echtscheiding	28
3.6 Samenvatting en tussenconclusie	29

Hoofdstuk 4 Polygame huwelijken in islamitische landen	30
4.1 Inleiding	30
4.2 Polygamie in Marokko	30
4.2.1 De totstandkomingsgeschiedenis van het Marokkaanse huwelijksrecht	30
4.2.2 Polygamie in het Marokkaanse huwelijksrecht	32
4.3 Polygamie in andere islamitische landen	34
4.4 Islamitisch recht; model of inspiratiebron voor polygamie?.....	35
4.5 Samenvatting en tussenconclusie	37
 Hoofdstuk 5 Het polygamieverbod nader bekeken.....	39
5.1 Inleiding	39
5.2 Argumenten voor het behouden van het polygamieverbod	39
5.3 Argumenten voor het opheffen van het polygamieverbod.....	41
5.4 Het samenlevingscontract als alternatief.....	45
5.5 Samenvatting en tussenconclusie	47
 Hoofdstuk 6 Conclusie.....	49
6.1 Inleiding	49
6.2 Samenvatting en conclusies	49
6.3 De onderzoeksvraag beantwoord	52
6.4 Aanbevelingen.....	53
6.5 Tot slot.....	55
 Lijst van aangehaalde literatuur	56

Hoofdstuk 1   Inleiding

1.1   Aanleiding voor het onderzoek

In Nederland staan op dit moment 1.374 mensen geregistreerd die met minimaal twee mannen of twee vrouwen zijn getrouwd.¹ Anton Heyboer werd met zijn vijf bruiden, ondanks dat hij nooit met hen is getrouwd, ook wel de bekendste polygamist van Nederland genoemd. Hij woonde samen met vier vrouwen, zijn vijfde vrouw woonde aan de overkant van de straat.² In Nederland zijn meerdere samenlevingsvormen waarbij de wens bestaat om in polygamie te trouwen. Zo werd op 23 september 2005 voor het eerst een samenlevingscontract ondertekend door een echtpaar met een gezamenlijke vriendin.³ Naar aanleiding van het bekrachtigen van deze samenlevingsvorm werden er Kamervragen gesteld. In antwoord op deze Kamervragen gaf de toenmalige minister van Justitie, Donner, aan dat bij deze samenlevingsvorm geen sprake is van polygamie.⁴ Dit antwoord leidde tot grote verontwaardiging bij de Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP), omdat de SGP het toestaan van een samenlevingscontract met meerdere personen ziet als een introductie van polygamie, terwijl polygamie uitdrukkelijk bij wet is verboden in Nederland.⁵

Tot op de dag van vandaag is enkel het sluiten van een monogaam huwelijk toegestaan in Nederland. In artikel 12 EVRM is een grondrecht opgenomen waarbij het huwelijk in traditionele betekenis wordt beschermd.⁶ Deze verdragsbepaling betreft het recht om te huwen en een gezin te stichten volgens de nationale wetten die de uitoefening van dit recht beheersen. Het monogame huwelijk heeft sterke wortels in het verleden en is mede door de invloed van de kerk tot stand gekomen. Echter, de christelijke moraal vormt in onze huidige samenleving geen gedeeld kader meer bij het denken over het huwelijk.⁷ De afgelopen jaren zijn er tijdschriftartikelen gepubliceerd betreffende het polygamieverbod in Nederland. Sommige wetenschappers zijn hierbij van mening dat het polygamieverbod niet meer van deze tijd is en

---

¹ 'Hirsch Ballin wil polygaam huwelijk aanpakken', *Elsevier* 27 januari 2010, www.elsevier.nl (zoek op *polygaam huwelijk*).

² Rutger Pontzen, 'Kunstenaar van vijftig schilderijen per dag', *De Volkskrant* 11 april 2005.

³ 'Echtpaar trouwt vriendin', *Reformatorisch Dagblad* 23 september 2005, www.refdag.nl (zoek op *polygamie*).

⁴ *Aanhangsel Handelingen II* 2005/06, nr. 219, p. 469.

⁵ *Kamerstukken II* 2005/06, 30 300 VI, nr. 65, p. 12-13. 'SGP: Donner zet deur open naar polygamie', *Volkskrant* 27 oktober 2005, www.vk.nl (zoek op *polygamie*).

⁶ De Boer 2006, p. 115.

⁷ Welie 2010, p. 252.

dat het verbod in strijd is met het recht op gezinsleven van artikel 8 EVRM en het verbod op discriminatie van artikel 14 EVRM. Wordt het dan geen tijd dat het monogame huwelijk plaats gaat maken voor het polygame huwelijk? Verder wordt ook binnen de politiek aandacht besteed aan het polygame huwelijk. Met het toestaan van een samenlevingscontract tussen meerdere personen leek het even alsof Nederland soepeler zou omgaan met het handhaven van het polygamieverbod. Niets is minder waar. In oktober 2009 gaf minister Hirsch Ballin aan dat het polygamieverbod strenger gehandhaafd moet worden en dat polygame huwelijken die in het buitenland zijn gesloten, binnenkort niet langer erkend worden door Nederland.⁸ Anders dan in Nederland, zijn er ook culturen waarbinnen het sluiten van een polygaam huwelijk geen schande is. Met name in rechtstelsels van islamitische landen is een huwelijk van een man met meerdere vrouwen een rechtsgeldige verbintenis.⁹ Marokko, Egypte en Algerije zijn landen waarbinnen een dergelijk huwelijk is toegestaan. Echter, in de Nederlandse maatschappij, die gekenmerkt wordt door multiculturaliteit, leven ook diverse personen, vaak afkomstig uit dergelijke landen, die met twee of meerdere vrouwen zijn getrouwd.¹⁰ Naast islamitische landen komt polygamie ook voor in het grensgebied van de federale staten van Utah en Arizona, waar de aanhangers van de ‘Fundamentalistische Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen’ (FLDS) wonen. De FLDS is een sekte die zich van de Mormoonse kerk afsplitste, toen die in 1890 onder druk van de Amerikaanse regering polygamie verbood. Ondanks dat de Amerikaanse regering en de Mormoonse kerken polygamie hebben verboden, leven in Utah en Arizona nog circa 20.000 à 50.000 groeperingen volgens de leer van de FLDS.¹¹

Het aantal polygame huwelijken in Nederland is gering, maar door het voorbeeld van Anton Heyboer en de mogelijkheid tot het opstellen van een samenlevingscontract tussen meerdere personen, komt bij mij de vraag naar boven waarom personen het recht wordt ontnomen om een polygaam huwelijk te sluiten. Indien er sprake is van een groeiende behoefte aan het vastleggen van niet-traditionele samenlevingsvormen, wordt het dan geen tijd voor wettelijke veranderingen?

---

⁸ ‘Kabinet verhoogt de eisen voor huwelijksmigratie en inburgering’, *Rijksoverheid* 2 oktober 2009, www.rijksoverheid.nl (zoek op *huwelijksmigratie*).

⁹ Mattheussens-Kroon 1993, p. 11.

¹⁰ Mattheussens-Kroon 1993, p. 11.

¹¹ Bert Lanting, ‘De polygamisten – een wereld van toen en nu’, *De Volkskrant* 9 september 2010, p. 16-17.

1.2 Probleemstelling en wijze van onderzoek

De onderzoeksvraag die in deze scriptie centraal staat, is;

Dient een huwelijk tussen drie of meer personen van verschillend of gelijk geslacht te worden toegestaan in Nederland? En zo ja, welke juridische gevolgen brengt dit met zich mee?

Om tot een antwoord op de onderzoeksvraag te komen wordt deze scriptie opgedeeld in zes hoofdstukken en maak ik gebruik van een literatuurstudie. Naast een literatuuronderzoek ga ik na hoe er in het internationale recht met polygamie wordt omgegaan. Ook wordt er een rechtsvergelijking gemaakt met islamitische landen waar polygamie is toegestaan.

In het tweede hoofdstuk wordt een definitie van polygamie gegeven en zal aandacht besteed worden aan de ontstaansgeschiedenis en het doel van het polygamieverbod. Daarnaast wordt tevens het civiel- en strafrechtelijke polygamieverbod uit onze huidige wetgeving besproken. Hoofdstuk drie geeft allereerst meer duidelijkheid over de omstandigheden waaronder polygamie zich in Nederland voordoet. Vervolgens wordt de erkenning, vernietiging en beëindiging van een polygaam huwelijk besproken en wordt naar de gevolgen gekeken die een polygaam huwelijk met zich mee kan brengen. Nadat in kaart is gebracht hoe Nederland met polygamie omgaat en wanneer een polygaam huwelijk wordt erkend of beëindigd, zal in hoofdstuk vier een rechtsvergelijking gemaakt worden met een aantal islamitische landen. Hierbij worden wet- en regelgeving betreffende polygame huwelijken in islamitische landen geanalyseerd. De keuze voor een rechtsvergelijking met islamitische landen is gemaakt omdat polygamie vaak geassocieerd wordt met de islam.¹² In hoofdstuk vijf zet ik opvattingen van wetenschappers en opvattingen vanuit de politiek over het polygamieverbod uiteen. Moet het polygamieverbod in stand worden gehouden of moet het polygamieverbod worden afgeschaft? En wat zijn de juridische gronden voor het al dan niet afschaffen van het polygamieverbod? Na deze vijf hoofdstukken wordt in hoofdstuk zes een antwoord geformuleerd op de centrale onderzoeksvraag en volgt er ten slotte een conclusie en aanbevelingen.

Dit onderzoek is afgesloten op 18 augustus 2011

---

¹² Van den Hoogen 2010, p. 86.

Hoofdstuk 2   Polygamie in Nederland

2.1   Inleiding

In Nederland is gekozen voor het monogame huwelijk en is het polygame huwelijk verboden.¹³ De vraag hierbij is hoe het monogame huwelijk uiteindelijk tot stand is gekomen. Het monogame huwelijk hangt samen met het verbod op polygamie. Om duidelijk voor ogen te hebben wat polygamie precies inhoudt, wordt allereerst een definitie van polygamie gegeven. Daarna zal de ontstaansgeschiedenis van het monogame huwelijk worden besproken. Ook wordt gekeken naar de ratio van het polygamieverbod en tot slot wordt het civiel- en strafrechtelijke verbod op polygamie in de huidige wetgeving uiteengezet.

2.2   Definitie polygamie

Onder polygamie wordt verstaan ‘het huwelijk met meer dan één partner’.¹⁴ Polygamie kan voorkomen in de vorm van polygynie of polyandrie. Polygynie, ook wel bekend als veelwifverij, houdt een huwelijk met minimaal twee vrouwen in. Bij polyandrie gaat het om een huwelijk met minimaal twee mannen.¹⁵ Naast polygynie en polyandrie is ook bigamie een vorm van polygamie. Bigamie is het gelijktijdig met twee personen getrouwd zijn.¹⁶ In tegenstelling tot polygamie heeft bigamie de beperking dat het gaat om een huwelijk met maximaal drie personen. Bij polygamie gaat het om een huwelijk met drie of meer personen. In dit onderzoek wordt de term polygamie gebruikt.

2.3   Ontstaansgeschiedenis van het polygamieverbod

Het Romeinse privaatrecht, waaronder ook het huwelijksrecht valt, omvat een periode van meer dan duizend jaar. Deze periode vangt rond 450 voor Christus aan met de Wet der XII Tafelen en eindigt met de dood van keizer Justinianus in 565 na Christus. Voor de ontwikkeling van het privaatrecht op het vasteland van Europa is het werk dat de klassieke Romeinse juristen in de eerste twee eeuwen van onze jaartelling hebben verricht, van groot belang geweest.¹⁷ Binnen het Romeinse privaatrecht was het huwelijk uitsluitend een private, familiale en niet-religieuze

---

¹³ Mattheussens-Kroon 1993, p. 11.

¹⁴ <<http://www.vandale.nl/vandale/opzoeken/woordenboek/?zoekwoord=polygamie>>

¹⁵ ‘Wat is polygamie?’, *Mens en Samenleving* 14 januari 2010, www.infonu.nl (zoek op *polygamie*).

¹⁶ <<http://www.vandale.nl/vandale/opzoeken/woordenboek/?zoekwoord=bigamie>>

¹⁷ Boon e.a. 2003, p. 239.

aangelegenheid. De wilsovereenstemming tussen partijen stelde het huwelijk vast, mits er geen huwelijksbelemmeringen waren zoals bigamie, verschil in status en bloedverwantschap tot de tweede graad. Naar Romeins recht was de huwelijksluiting een vormvrije private rechtshandeling, maar een huwelijk tussen meerdere personen was ook in die tijd niet toegestaan. Naast het wettelijk huwelijk kende het Romeinse recht het concubinaat, het buitenechtelijk samenleven.¹⁸ Het hebben van gemeenschap met meerdere ongehuwde vrouwen leverde geen juridisch probleem op, terwijl het plegen van overspel met een gehuwde vrouw als een publiek misdrijf werd beschouwd; maar dat punt betreft, zoals Van den Hoogen¹⁹ in haar artikel aangeeft, getrouwheid en niet de keuze tussen mono- en polygamie. De vroege kerk veroordeelde buitenhuwelijks seksueel verkeer als een grove zonde, maar was tolerant ten opzichte van het concubinaat. Het concubinaat kwam daarnaast veel voor bij de ‘barbaarse’ volken die Europa in de vroege middeleeuwen bewoonden. Bij de ‘barbaarse’ volken was de concubine een lid van de huishouding van haar levensgezel en werden haar kinderen niet als onwettig beschouwd.²⁰ Keizer Justinianus gaf in 530 na Christus de opdracht tot het samenstellen van de Digesta, een bloemlezing uit het werk van de klassieke Romeinse juristen. Deze Digesta werden in 533 na Christus opgenomen in het Corpus Iuris Civilis, wat in die tijd gold als het Burgerlijk Wetboek.²¹ Er werd veel waarde gehecht aan het werk van de klassieke Romeinse juristen. Dit werk heeft daardoor veel invloed uitgeoefend op het recht in de periode van 450 voor Christus tot 565 na Christus, en indirect ook nog op het recht na die periode.

In de oud Germaanse periode (0-500 na Christus) werd de vrouw gezien als een zaak en was het huwelijk een kwestie van koop en levering. Aangenomen wordt dat een vrouw werd gekocht van haar vader of voogd. Weigerde de vader of voogd een vrouw te verkopen dan kon de man een vrouw roven.²² Na de koop of roof, volgde de levering waarna het huwelijk werd voltrokken door geslachtsgemeenschap tussen man en vrouw. Toestemming van de vrouw was hierbij niet vereist.²³ Pas later, toen de vrouw als persoon werd erkend, kwam het huwelijk tot stand door wederzijdse toestemming van man en vrouw. Het huwelijk vormde zich toen om tot een

---

¹⁸ Antokolskaia e.a. 1999, p. 37.

¹⁹ Van den Hoogen 2010, p. 86.

²⁰ Antokolskaia e.a. 1999, p. 37-38.

²¹ Boon e.a. 2003, p. 239.

²² Van Apeldoorn 1925, p. 16-18.

²³ Van Apeldoorn 1925, p. 18.

overeenkomst tussen bruidegom en bruid, zoals in het huidige huwelijksrecht.²⁴ De ‘groten des lands’ hadden in deze periode meer dan één vrouw, de gewone Germanen hadden dit niet. Uit de *leges barbarorum*, optekening van het Germaanse gewoonterecht²⁵, blijkt echter dat polygamie was uitgesloten.²⁶ Voor de ‘groten des lands’ maakten de *leges barbarorum* dus geen verschil uit, want het hebben van meerdere vrouwen bleef bestaan onder hen.

In de Karolingische tijd (8ste tot 10^e eeuw) werd door de kerk de nadruk gelegd op het monogame karakter van de verbintenis tussen man en vrouw. Het concubinaat werd naast het huwelijk niet meer toegestaan, maar in plaats van het huwelijk wel. Het concilie van Toledo van 829 n.C. maakte een formeel onderscheid tussen het concubinaat en het wettelijk huwelijk, waarbij het concubinaat een zekere erkenning kreeg. Het concubinaat kon zonder meer beëindigd worden om in een wettelijk huwelijk te treden. Pas in de 11^e en 12^e eeuw werd het concept van het monogame huwelijk zoveel dwingender dat het concubinaat een huwelijksbelemmering werd, en polygamie dus ook. Het eenvoudig beëindigen van een concubinaat, om vervolgens met een andere vrouw in het huwelijk te treden, was niet langer mogelijk. Een concubine was sindsdien niet meer dan een *maîtresse*, en haar kinderen werden als onwettig beschouwd en volledig uitgesloten van familie en erfenis.²⁷

De kerk heeft lange tijd veel invloed uitgeoefend op het huwelijksrecht.²⁸ Dit huwelijksrecht was met name gebaseerd op het Romeinse recht.²⁹ Volgens de kerk was alleen zij bevoegd tot wetgeving en rechtspraak betreffende het huwelijk. Het eerste kerkelijke huwelijksrecht werd gevormd door regelingen die betrekking hadden op de vorm van het huwelijk, de huwelijksvereisten en –beletselen, de ontbinding van het huwelijk, de scheiding van tafel en bed, enzovoorts. In de 12^e eeuw bereikte de kerk haar hoogtepunt en heeft zij wetgeving en rechtspraak in huwelijkszaken volledig naar zich toe getrokken. Vanaf dat moment begint de periode van het canonieke huwelijksrecht. In deze periode ontstonden vele clandestiene huwelijken, waarbij ook polygamie terugkeerde in de maatschappij. Er waren door de kerk diverse voorschriften verbonden aan het sluiten van een rechtsgeldig huwelijk, maar bij

---

²⁴ Van Apeldoorn 1925, p. 27.

²⁵ De Monté ver Loren & Spruit 2000, p. 74.

²⁶ De Blécourt 1950, p. 65.

²⁷ Antokolskaia e.a. 1999, p. 38.

²⁸ Boon e.a. 2003, p. 51.

²⁹ Land 1914, p. 83.

overtreding van deze voorschriften, zoals het aangaan van een polygaam huwelijk, werden enkel kerkelijke straffen opgelegd en volgde geen nietigheid van het huwelijk.³⁰ Pas in de periode tussen 1545 en 1563 na Christus werd er een einde gemaakt aan clandestiene huwelijken door de kerk, en dus ook aan polygamie.³¹ In de 17^e eeuw was polygamie een overtreding. De overtreding betrof allereerst overspel, maar daarnaast maakte men zich ook schuldig aan bedrog. Polygamie werd in die tijd beschouwd als een verlengde van overspel en het misdrijf van polygamie werd gedefinieerd als overspel met openbare meened. De straffen die hierbij werden opgelegd varieerden van zes tot vijftig jaar verbanning. Echter, degenen die meer dan twee huwelijken hadden laten voltrekken, konden soms rekenen op een straf van honderd jaar verbanning.³²

In 1809 werd het Wetboek Napoleon, ingericht voor het Koninkrijk Holland, ingevoerd in Nederland. Hierbij verloor het Oud-Hollands recht zijn gelding. Het duurde echter niet lang voordat het Wetboek Napoleon werd vervangen. In 1810 werd Nederland ingelijfd door het Franse keizerrijk, en het Franse Burgerlijk Wetboek, de Code Civil, werd geldend in Nederland.³³ Met de invoering van het Franse Burgerlijk Wetboek werd de invloed van de kerk op het huwelijksrecht ingeperkt. De Franse revolutionairen hadden ervoor gezorgd dat er een scheiding van kerk en staat was ontstaan³⁴, waardoor ook in Nederland het burgerlijk huwelijk volledig los kwam te staan van het canonieke huwelijk.³⁵ In de Code Civil was monogamie een belangrijk rechtsbeginsel. Inbreuk op het rechtsbeginsel monogamie werd, net als in de 17^e eeuw, beschouwd als overspel.³⁶ Overspel leverde in die tijd verschillende burgerrechtelijke gevolgen op. Als de vrouw overspel had gepleegd, leverde dit voor de man een grond tot echtscheiding op. Echter, als de man overspel had gepleegd, leverde dit voor de vrouw pas een echtscheidingsgrond op, indien hij zijn bijzit in de echtelijke woning had gehouden.³⁷ Artikel 147 van de Code Civil, zo blijkt uit de parlementaire geschiedenis van het Nederlands Burgerlijk Wetboek, verbood niet uitdrukkelijk om met meer dan één persoon gehuwd te zijn. Destijds werd dan ook aangenomen dat dit een misslag in de redactie was en dat het aangaan van een polygaam

---

³⁰ De Blécourt 1950, p. 67.

³¹ De Blécourt 1950, p. 68.

³² Van der Heijden 1998, p. 160.

³³ Boon e.a. 2003, p. 240.

³⁴ Boon e.a. 2003, p. 52

³⁵ Land 1914, p. 83-84.

³⁶ Van den Hoogen 2010, p. 87.

³⁷ Heyvaert 2002, p. 312.

huwelijk desondanks niet mogelijk was. Het rechtsbeginsel monogamie behoorde in die tijd ook tot de grondslagen van de burgerlijke maatschappij, waarvoor een wettelijke bepaling nodig werd geacht.³⁸ In 1838 werd de Franse Code Civil vervangen door het Nederlands Burgerlijk Wetboek. De wettelijke bepaling in het Nederlands Burgerlijk Wetboek waarin het huwelijk met meer dan één persoon werd verboden, was ingegeven door de grondslag van het huwelijk, de volmaakte toewijding. Er werd vanuit gegaan dat deze volmaakte toewijding niet over meerdere echtgenoten kon worden verdeeld.³⁹

Het Nederlands Burgerlijk Wetboek bleef onveranderd tot 1970. Onze wet kende tot die periode een verbod op overspel, waar het rechtsbeginsel monogamie aan ten grondslag ligt.⁴⁰ Het verbod op overspel is bij de vernieuwing van het Burgerlijk Wetboek uit de wet gehaald, maar daarvoor in de plaats is het polygamieverbod expliciet in de wet opgenomen in artikel 1:33 BW. In dit artikel wordt bepaald dat een persoon tegelijkertijd slechts met één andere persoon door het huwelijk verbonden kan zijn. Nadat Boek 1 was vernieuwd, werd Boek 2 in 1976 ingevoerd en in 1992 volgden Boek 3, 5, 6 en 7. De opdracht tot het ontwerpen van een nieuw Burgerlijk Wetboek werd in 1947 verleend aan de Leidse hoogleraar prof. Mr. E.M. Meijers. De behoefte voor het vernieuwen van het Burgerlijk Wetboek was ontstaan doordat belangrijke rechtsontwikkelingen niet meer terug te vinden waren in het Burgerlijk Wetboek van 1838 en het burgerlijk recht in grote mate jurisprudentierecht was geworden.⁴¹ Het vernieuwen van het Burgerlijk Wetboek was wenselijk, maar ten aanzien van polygamie bleef het recht onveranderd.

2.4 Ratio van het polygamieverbod

Het monogame huwelijk en het daarmee samenhangende polygamieverbod hebben een historie die eeuwen teruggaat in de tijd. In deze lange historie werd het monogame huwelijk als vanzelfsprekend beschouwd en werd het polygamieverbod eigenlijk niet ter discussie gesteld. Tegenwoordig leven in onze samenleving, die gekenmerkt wordt door multiculturaliteit, personen (vaak afkomstig uit islamitische landen) die met twee of meerdere vrouwen getrouwd zijn.⁴² En is het voor personen met de Nederlandse nationaliteit mogelijk om hun meerpersonen relatie vast

---

³⁸ Van den Hoogen 2010, p. 87.

³⁹ Land 1914, p. 86.

⁴⁰ Boon e.a. 2003, p. 23.

⁴¹ Boon e.a. 2003, p. 240.

⁴² Mattheussens-Kroon 1993, p. 11.

te leggen in een notarieel samenlevingscontract. Mede door deze situaties, is er vandaag de dag toch enige discussie over het polygamieverbod in Nederland. Het polygamieverbod is een belangrijke wetsbepaling binnen het Nederlandse recht. Het is echter opmerkelijk dat zowel in de recente als in de wat oude literatuur bijna geen informatie te vinden is over de ratio van het polygamieverbod.⁴³ Het monogame huwelijk is een traditionele leefvorm in Nederland, waardoor het aannemelijk is dat de gedachte die ten grondslag ligt aan het polygamieverbod, de bescherming van het monogame huwelijk door de Staat is.⁴⁴

Tijdens het parlementaire debat over de openstelling van het homohuwelijk is de vraag naar voren gekomen of het polygamieverbod in stand moet worden gehouden. Het kabinet meent van wel, omdat de mogelijkheid bestaat om een notarieel samenlevingscontract te sluiten tussen meer dan twee personen.⁴⁵ Hoewel Nederland nog geen toekomst ziet in het openstellen van polygame huwelijken, laat zij met de openstelling van het huwelijk voor personen van gelijk geslacht overigens wel zien dat ze in staat is om tradities te doorbreken.

2.5 Het polygamieverbod

2.5.1 Civielrechtelijk verbod op polygamie

In de Nederlandse wetgeving komt het polygamieverbod tot uitdrukking in artikel 1:30 lid 1 BW en artikel 1:33 BW. Deze wetsartikelen houden in dat een huwelijk enkel kan worden aangegaan door twee personen van verschillend of gelijk geslacht en dat een persoon tegelijkertijd slechts met één andere persoon door het huwelijk verbonden kan zijn. Tot 1998 was de term ‘polygamie’ beperkt tot het sluiten van meerdere huwelijken⁴⁶, maar met de invoering van het geregistreerd partnerschap heeft dit begrip een grotere reikwijdte gekregen.⁴⁷ Polygamie heeft sindsdien betrekking op zowel het huwelijk als het geregistreerd partnerschap. Het verbod op polygamie, dat van toepassing is op het geregistreerd partnerschap, is vastgelegd in artikel 1:80a lid 1 en 2 BW. In dit wetsartikel is bepaald dat een persoon tegelijkertijd slechts met één andere persoon een geregistreerd partnerschap kan aangaan en dat degene die een geregistreerd

---

⁴³ De Boer 2006, p. 132-133. Van Apeldoorn 1925 geeft ook geen informatie over de ratio van het polygamieverbod.

⁴⁴ Loonstein 2010, p. 199.

⁴⁵ *Kamerstukken II* 1999/2000, 26 672, nr. 5, p. 28.

⁴⁶ Boele-Woelki e.a. 2010, p. 18.

⁴⁷ *Kamerstukken II* 1994/95, 23 761, nr. 3, p. 6.

partnerschap aangaat niet tegelijkertijd getrouwd mag zijn. Bovendien blijkt uit artikel 1:42 BW dat diegenen die met elkaar een huwelijk willen aangaan, niet tegelijkertijd verbonden mogen zijn door een geregistreerd partnerschap. Geconcludeerd kan worden dat de bepalingen betreffende het polygamieverbod voor zowel het huwelijk als het geregistreerd partnerschap duiden op een exclusiviteitsgebod, namelijk dat men tegelijkertijd slechts met één andere persoon in slechts één formele relatievorm mag zijn verbonden.⁴⁸

In september 2005 heeft een Roosendaals echtpaar een samenlevingscontract gesloten met hun gezamenlijke vriendin.⁴⁹ Naar aanleiding van deze gebeurtenis werden er Kamervragen gesteld. Op de vraag of het verbod op polygamie met deze constructie wordt omzeild, geeft Minister Donner een ontkennend antwoord. Volgens de Minister gaat het bij deze samenlevingsvorm niet om een polygame situatie, omdat het verbod van artikel 1:33 BW niet is geschonden. Er is immers geen sprake van een tweede huwelijk of een geregistreerd partnerschap en de huwelijkse staat tussen de echtgenoten en de gezamenlijke vriendin kan niet bewerkstelligd worden.⁵⁰ Het exclusiviteitsgebod c.q. polygamieverbod geldt dus niet voor het sluiten van een samenlevingscontract met meerdere personen.

2.5.2 *Strafrechtelijk verbod op polygamie*

Naast het civielrechtelijke verbod op polygamie is in de Nederlandse wetgeving ook een strafrechtelijk verbod op polygamie opgenomen. Het strafrechtelijk polygamieverbod is opgenomen onder Titel XIII van het strafrechtelijk wetboek. Deze titel ziet op misdrijven tegen de burgerlijke staat en wordt als volgt omschreven: ‘gij zult niet andermans burgerlijke staat onzeker maken’. Polygamie brengt volgens de Nederlandse wetgever juist met zich mee dat de burgerlijke staat van de tweede echtgenoot en die van de kinderen uit de onwettige verbintenis onzeker is.⁵¹ Dit was dan ook de reden om polygamie onder deze titel op te nemen. Op grond van artikel 237 Sr zullen personen die opzettelijk een dubbel huwelijk aangaan of die een huwelijk aangaan, wetende dat de wederpartij een dubbel huwelijk aangaat, gestraft worden met een gevangenisstraf of geldboete. Deze strafbaarstelling is volgens artikel 90octies Sr ook van toepassing op het geregistreerd partnerschap. Voor de strafbaarstelling van een polygaam

---

⁴⁸ Curry-Sumner 2005, p. 122.

⁴⁹ ‘Echtpaar trouwt vriendin’, *Reformatorisch Dagblad* 23 september 2005, www.refdag.nl (zoek op *polygamie*).

⁵⁰ *Aanhangsel Handelingen II* 2005/06, nr. 219, p. 469.

⁵¹ Cleiren & Nijboer 2008, p. 1071.

huwelijk is het, vanuit strafrechtelijk oogpunt, minder vanzelfsprekend om van de huwelijken te eisen dat ze allemaal rechtsgeldig zijn. Het “verwerpelijke” aspect van polygamie (artikel 237 Sr) heeft meer met de daad van het tweede huwelijk te maken dan met het al dan niet rechtsgeldig zijn.⁵² Indien een persoon een tweede huwelijk aangaat en het eerste huwelijk pas later wordt ontbonden of nietig verklaard, dan oefent dit geen invloed uit op de strafrechtelijke waardering van de daad.⁵³ Het misdrijf blijft bestaan en de ‘polygamist’ kan nog altijd strafbaar gesteld worden voor het aangaan van een tweede huwelijk. Indien een ambtenaar van de burgerlijke stand bewust aan een polygaam huwelijk heeft meegewerkt, dan is ook hij strafbaar, aldus artikel 379 Sr.⁵⁴

2.6 Samenvatting en tussenconclusie

Bij polygamie gaat het om een huwelijk met meer dan één partner. In Nederland is enkel het monogame huwelijk toegestaan. Na een analyse van de ontstaansgeschiedenis van het monogame huwelijk, blijkt dat deze huwelijksvorm is ontstaan vanuit geloofsovertuiging. De kerk heeft altijd veel invloed uitgeoefend op het bestaan van het monogame huwelijk. In de 12^e eeuw werd deze invloed definitief doordat de kerk het huwelijksrecht volledig naar zich toe trok. Polygamie werd vervolgens verboden. In 1810 werd de invloed van de kerk op het huwelijksrecht weer beperkt, maar het verbod op polygamie is altijd blijven bestaan.

Van oudsher is het monogame huwelijk al zo belangrijk in onze wetgeving, dat het opmerkelijk is dat er over de ratio van het polygamieverbod, dat samenhangt met het monogame huwelijk, bijna geen informatie is te vinden. Het is echter aannemelijk dat de gedachte die ten grondslag ligt aan het polygamieverbod, de bescherming van het monogame huwelijk is.

In de Nederlandse wetgeving is een civielrechtelijk verbod op polygamie (artikel 1:30 jo. 1:33 BW) en een strafrechtelijk verbod op polygamie (artikel 237 Sr) opgenomen. Het civielrechtelijk polygamieverbod houdt in dat het niet mogelijk is om een tweede huwelijk of geregistreerd partnerschap aan te gaan. Ook is het niet mogelijk om een geregistreerd partnerschap naast een huwelijk aan te gaan, of andersom. Echter, het polygamieverbod heeft geen betrekking op het sluiten van een samenlevingscontract. Een polygame samenlevingsvorm kan dus juridisch

---

⁵² Rutten 2001, p. 45.

⁵³ Rutten 2001, p. 45.

⁵⁴ Vlaardingebroek e.a. 2008, p. 114.

vastgelegd worden in een samenlevingscontract, zelfs in combinatie met een huwelijk tussen twee personen in die meer-relatie. Het strafrechtelijk polygamieverbod ziet niet op de rechtsgeldigheid van een polygaam huwelijk, maar enkel op de daad van het sluiten van meerdere huwelijken. Deze daad is strafbaar.

Hoofdstuk 3   Polygame huwelijken naar Nederlands en internationaal recht

3.1   Inleiding

In Nederland wordt zoveel belang aan het monogamiebeginsel gehecht dat de Hoge Raad⁵⁵ in 1993 dit beginsel van openbare orde verklaarde. De vraag die hieruit voortkomt, is hoe Nederland omgaat met in het buitenland of in Nederland tot stand gekomen polygame huwelijken. Zijn dergelijke huwelijken rechtsgeldig in Nederland? Om na te kunnen gaan waarom in Nederland zoveel waarde wordt gehecht aan het monogame huwelijk, is het van belang om te weten onder welke omstandigheden polygamie in Nederland voorkomt, wanneer polygame huwelijken in Nederland erkend of juist nietig verklaard worden en welke rechtsgevolgen dergelijke huwelijken met zich meebrengen.

3.2   Omstandigheden waaronder polygamie zich in Nederland voordoet

Ondanks het geldende polygamieverbod in Nederland, kan onder bepaalde omstandigheden toch sprake zijn van een polygaam huwelijk. Rutten⁵⁶ onderscheidt hierbij vier verschillende situaties: het eerste huwelijk is niet ontbonden, maar bestaat nog gewoon (1); het eerste huwelijk kan niet worden ontbonden (2); het eerste huwelijk is niet tijdig ontbonden (3); het eerste huwelijk is wel ontbonden, maar de echtscheiding wordt niet erkend (4). Bij de verschillende situaties kan vervolgens onderscheid gemaakt worden tussen duurzaam polygame huwelijken en tijdelijk polygame huwelijken. Van een tijdelijk polygaam huwelijk is sprake als het tweede huwelijk heeft plaatsgevonden, terwijl de echtscheiding van het eerste huwelijk nog moet plaatsvinden.⁵⁷ Pas op het moment dat het eerste huwelijk is ontbonden, is het tweede huwelijk monogaam. Tevens kan bij de verschillende situaties onderscheid gemaakt worden tussen situaties waarin polygamie ontstaan is door bewust gesloten polygame huwelijken en gevallen waarin polygamie het resultaat is van hinkende rechtsverhoudingen.⁵⁸ Indien een man zijn eerste echtgenote

---

⁵⁵ HR 1 juli 1993, *NJ* 1994, 105.

⁵⁶ Rutten 2001, p. 45-46.

⁵⁷ Boeser 1989, p. 193-194.

⁵⁸ Boele-Woelki 2009, p. 19.

verstoot en deze verstoting wordt niet erkend in Nederland, dan is er sprake van een hinkende rechtsverhouding.⁵⁹

Een polygaam huwelijk dat is ontstaan in een land waar polygamie wel is toegestaan, is vermoedelijk de meest voorkomende vorm in Nederland. Het gaat hierbij om de situatie dat een eerste huwelijk nog gewoon bestaat en niet is ontbonden. Polygamie kan in deze situatie op twee manieren ontstaan.⁶⁰ Als eerste kan een polygaam huwelijk ontstaan wanneer man en vrouw een eerste huwelijk in Nederland of daarbuiten sluiten en waarbij de man (het is voor vrouwen volgens de islamitische wetgeving niet toegestaan meerdere mannen te huwen) vervolgens in het buitenland een tweede, derde en/of meer huwelijken aangaat. Als tweede is denkbaar dat man en vrouw een huwelijk in het buitenland zijn aangegaan en dat de man vervolgens in Nederland opnieuw huwt.⁶¹ Het moment waarop een tweede huwelijk gesloten wordt is bepalend voor het ontstaan van polygamie.⁶² Indien het Nederlandse registratiesysteem niet op de hoogte is van het eerste huwelijk, kan op basis van de tweede situatie in Nederland een polygaam huwelijk worden aangegaan, ook al is dit in strijd met de wet.⁶³ Ter bescherming van de eerste echtgenote en de Nederlandse openbare orde kan een polygaam huwelijk in Nederland zowel voor de tweede, derde en/of meerdere echtgenotes als voor de man nadelige gevolgen met zich meebrengen. Hierbij moet gedacht worden aan het al dan niet verkrijgen van het Nederlanderschap, het verblijfsrecht van de tweede en/of meerdere echtgenotes, de verdeling van het huwelijksvermogensrecht enzovoorts. Deze gevolgen zullen verderop in dit hoofdstuk besproken worden.

3.3 Rechtsgeldigheid van polygame huwelijken

In Nederland is een duidelijke keuze gemaakt voor het monogame huwelijk. Dit wordt bevestigd in een arrest van 1 juli 1993⁶⁴, waarin de Hoge Raad heeft bepaald dat het monogamiebeginsel van openbare orde is. Deze beslissing is bepalend geweest voor het niet mogelijk zijn van het sluiten van een polygaam huwelijk in Nederland.⁶⁵ Echter, door onze multiculturele samenleving

---

⁵⁹ HR 21 december 2007, *RvdW* 2008, 50.

⁶⁰ Van den Hoogen 2010, p. 88.

⁶¹ Van den Hoogen 2010, p. 88.

⁶² Rutten 2001, p. 45.

⁶³ Van den Hoogen 2010, p. 88.

⁶⁴ HR 1 juli 1993, *NJ* 1994, 105.

⁶⁵ Rutten 2001, p. 46.

wonen er in Nederland toch personen, vaak afkomstig uit islamitische landen, met een polygaam huwelijk.⁶⁶ De vraag die dan tot stand komt is of buiten Nederland gesloten polygame huwelijken als rechtsgeldig kunnen worden aangemerkt. Het antwoord op deze vraag is afhankelijk van het internationaal privaatrecht. Artikel 11 lid 1 sub 1 van het Haagse Huwelijksverdrag biedt verdragsstaten expliciet de mogelijkheid om aan polygame huwelijken erkenning te onthouden. Nederland is hier niet tot overgegaan en heeft in artikel 5 van de Wet Conflictenrecht Huwelijk (hierna: WCH) bepaald dat in beginsel alle in het buitenland voltrokken huwelijken moeten worden erkend, mits een tweede huwelijk rechtsgeldig tot stand is gekomen in het land van huwelijksvoltrekking. Erkenning vindt niet plaats als deze onverenigbaar is met de openbare orde, aldus artikel 6 WCH.⁶⁷ Echter, strijdigheid met de openbare orde wordt bij een in het buitenland gesloten polygaam huwelijk minder snel in aanmerking genomen dan bij een in Nederland gesloten polygaam huwelijk. De reden hiervoor is dat de Nederlandse openbare orde bij de erkenning van een in het buitenland voltrokken polygaam huwelijk minder nauw betrokken is, zeker wanneer bij dit huwelijk geen Nederlandse partij is verbonden.⁶⁸ Als de eerste echtgenote echter uit een land komt dat net als Nederland het monogame huwelijk kent, is het mogelijk dat strijdigheid met de openbare orde toch wordt aangenomen.⁶⁹ In 1998 bepaalde het Gerechtshof Amsterdam⁷⁰ dat niet iedere schending van het monogamiebeginsel leidt tot een schending van de openbare orde, maar dat de omstandigheden van het geval hierbij een rol mogen spelen. In deze zaak is de man, naar zijn eigen zeggen, het tweede huwelijk aangegaan omdat hij vanwege zijn handicap iemand nodig had om voor hem te zorgen en daarom was hij, met medeweten van zijn eerste echtgenote, op zoek gegaan naar een tweede echtgenote. Nu de man een rechtens te respecteren belang heeft bij de erkenning van het huwelijk in Nederland en het eerste huwelijk van de man in 1995 is ontbonden, komt het hof tot de conclusie dat de openbare orde niet in de weg staat aan erkenning van het tweede huwelijk.⁷¹ Met betrekking tot een rechtsgeldig in het buitenland gesloten polygaam huwelijk kan geconcludeerd worden dat een dergelijk huwelijk in beginsel in Nederland erkend moet worden en dat de mate van schending van de Nederlandse rechtsorde afhankelijk is van de mate van

---

⁶⁶ Mattheussens-Kroon 1993, p. 11.

⁶⁷ Rutten 2001, p. 46.

⁶⁸ *Kamerstukken II* 1987/88, 20 507, nr. 3, p. 9 (MvT).

⁶⁹ Mattheussens-Kroon 1993, p. 12.

⁷⁰ Hof Amsterdam 12 november 1998, *NIPR* 1999, 137.

⁷¹ Rutten 2001, p. 44.

betrokkenheid van Nederland bij de voltrekking van het huwelijk en de omstandigheden waaronder het polygame huwelijk is aangegaan.

3.4 Nietigverklaring van polygame huwelijken

De algemene grond voor nietigverklaring van een huwelijk is dat de echtgenoten niet de vereisten in zich verenigden om tezamen een huwelijk aan te gaan, aldus artikel 1:69 lid 1 BW. Een polygaam huwelijk is niet van rechtswege nietig, maar moet door de rechter nietig verklaard worden. Zolang een dergelijk huwelijk niet nietig is verklaard, is het huwelijk geldig.⁷²

3.4.1 In Nederland gesloten polygame huwelijken

In Nederland gesloten polygame huwelijken kunnen op grond van artikel 1:69 BW nietig verklaard worden. Een verzoek tot nietigverklaring wordt veelal door een van de echtgenoten zelf of door het openbaar ministerie ingediend. In het arrest van de Hoge Raad van 21 december 2007⁷³ verzoekt het openbaar ministerie tot nietigverklaring van een huwelijk. De grond om het huwelijk nietig te laten verklaren is dat het eerste huwelijk van de man nog niet is ontbonden, terwijl het tweede huwelijk al heeft plaatsgevonden. In een uitspraak van de Rechtbank Alkmaar⁷⁴ heeft de echtgenote een verzoek tot nietigverklaring van het huwelijk ingediend. De vrouw was ten tijde van de huwelijksvoltrekking niet op de hoogte van het eerste huwelijk van de man. Het eerste huwelijk is inmiddels ontbonden, maar de nietigverklaring is alsnog toegewezen.

3.4.2 In het buitenland gesloten polygame huwelijken

Voordat er antwoord kan worden gegeven op de vraag of een in het buitenland gesloten polygaam huwelijk nietig verklaard kan worden, moet eerst de vraag worden beantwoord of het huwelijk in Nederland kan worden erkend.⁷⁵ Als er sprake is van strijd met de Nederlandse openbare orde kan erkenning van een buitenlands huwelijk, ook al is dat huwelijk volgens het toepasselijke vreemde recht rechtsgeldig tot stand gekomen, worden geweigerd. Onverenigbaarheid met de Nederlandse openbare orde is een grond voor niet-erkenning, maar

---

⁷² Vlaardingerbroek e.a. 2008, p. 129.

⁷³ HR 21 december 2007, *LJN* BB8076.

⁷⁴ Rb. Alkmaar 27 september 2006, *LJN* AZ1347.

⁷⁵ HR 16 oktober 1998, *NJ* 1999, 6.

niet voor nietigverklaring. Als een huwelijk naar Nederlandse maatstaven rechtsgeldigheid mist, dan komt men aan de vraag of het huwelijk nietig verklaard kan worden niet meer toe.⁷⁶ Echter, wanneer een buiten Nederland gesloten polygaam huwelijk wordt erkend in Nederland, is nietigverklaring ook niet mogelijk. Vernietiging achteraf op grond van artikel 1:69 lid 2 BW zou een nadere toetsing aan het Nederlandse recht betekenen en dan zou artikel 5 WCH in navolging van artikel 9 van het Haags Huwelijksverdrag 1978 geen bestaansrecht hebben.⁷⁷ Deze redenering wordt bevestigd in een uitspraak van het hof Amsterdam van 12 november 1998.⁷⁸ Daarin werd het verzoek van de officier van Justitie tot nietigverklaring van het huwelijk niet-ontvankelijk verklaard. Een Nederlandse rechter kan namelijk een in het buitenland voltrokken polygaam huwelijk niet nietig verklaren, omdat het recht van het land waar de huwelijksvoltrekking heeft plaatsgevonden, van toepassing is.⁷⁹ Kortom, nietigverklaring van een in het buitenland voltrokken polygaam huwelijk is tot op heden niet mogelijk in Nederland.

3.4.3 *Gevolgen nietigverklaring*

Op grond van artikel 1:77 lid 1 BW werkt de nietigverklaring van een in Nederland gesloten polygaam huwelijk terug tot het tijdstip van de huwelijksvoltrekking. In beginsel houdt een nietigverklaring van het huwelijk in dat alle gevolgen van het huwelijk uitgewist worden. Omdat de nietigverklaring onaanvaardbare consequenties met zich mee kan brengen, wordt het effect hiervan verzacht voor de in artikel 1:77 lid 2 BW genoemde gevallen.⁸⁰ De beschikking inzake de nietigverklaring heeft hetzelfde gevolg als een echtscheiding ten aanzien van de uit het huwelijk geboren kinderen, de te goeder trouw zijnde echtgenoot ten tijde van de huwelijksvoltrekking en de te goeder trouw zijnde derden zoals schuldeisers, die voor de inschrijving van de nietigverklaring rechten hebben verkregen.⁸¹

Voor de te goeder trouw zijnde echtgenoot is het van belang dat aan de nietigverklaring van het huwelijk de gevolgen van een echtscheiding zijn verbonden, met name voor het gezag over de kinderen, voor de aanspraak op levensonderhoud en voor het recht op de

---

⁷⁶ De Boer 2006, p. 162.

⁷⁷ Cohen Henriquez 1990, p. 171.

⁷⁸ Hof Amsterdam 12 november 1998, *NIPR* 1999, 137.

⁷⁹ Boele-Woelki e.a. 2009, p. 35.

⁸⁰ Vlaardingebroek e.a. 2008, p. 134.

⁸¹ Boele-Woelki e.a. 2009, p. 36.

goederengemeenschap.⁸² Echter, voor polygame huwelijken wordt in artikel 1:77 lid 2 onder b BW een uitzondering aanvaard. De tweede echtgenoot kan geen aanspraak maken op de helft van de gemeenschap van goederen, wanneer het huwelijk nietig is verklaard vanwege polygamie. Hier liggen twee redenen aan ten grondslag: ten eerste zouden de complicaties niet te overzien zijn wanneer in beide huwelijken een huwelijksgemeenschap zou bestaan en ten tweede zou de eerste echtgenoot ernstig benadeeld kunnen worden.⁸³ De eerste echtgenote wordt dus beschermd, terwijl de tweede echtgenote als het ware ‘pech’ heeft. Voor zover mijn kennis reikt, heeft de tweede echtgenote geen andere opties en kan zij enkel de situatie accepteren.

3.5 Juridische gevolgen van een rechtsgeldig polygaam huwelijk

Bij erkenning van een polygaam huwelijk beginnen de moeilijkheden pas echt wanneer naar de rechtsgevolgen van de erkenning wordt gekeken. Erkenning betekent bijvoorbeeld dat bij de persoonsgegevens van de polygamist twee, drie en/of meerdere actuele huwelijken vermeld moeten worden.⁸⁴ Echter, in Nederland is het polygamieverbod van kracht, met als gevolg dat registratie van polygame huwelijken niet is toegestaan. De Nederlandse rechtsregels houden geen rekening met eventuele meerdere huwelijken van één persoon. Dit leidt tot de vraag welke verblijfsrechtelijke, nationaliteitsrechtelijke, sociaalrechtelijke, vermogensrechtelijke en erfrechtelijke gevolgen toegekend dienen te worden aan erkende polygame huwelijken in Nederland?⁸⁵ In deze paragraaf bespreek ik de mogelijke rechtsgevolgen en ga ik er vanuit dat de echtgenoten op de hoogte zijn van de polygame huwelijkssituatie.

3.5.1 Verblijfsrecht

Dat de Nederlandse rechtsregels geen rekening houden met eventuele meerdere huwelijken van een persoon, blijkt duidelijk uit het huidige toelatingsbeleid.⁸⁶ Dit beleid bepaalt dat slechts één echtgenote met haar nageslacht kan worden toegelaten in Nederland, aldus artikel 3.16 Vreemdelingenbesluit.⁸⁷ De vrouw die niet in Nederland woont, kan alleen worden toegelaten na het overlijden van de in Nederland wonende vrouw of nadat het huwelijk in Nederland is

---

⁸² De Boer 2006, p. 169.

⁸³ De Boer 2006, p. 169.

⁸⁴ Mattheussens-Kroon 1993, p. 12.

⁸⁵ Van den Eeckhout 2005, p. 17.

⁸⁶ Mattheussens-Kroon 1993, p. 12.

⁸⁷ d’Oliveira 2008, p. 2356.

ontbonden.⁸⁸ Erkenning van een polygaam huwelijk wordt als het ware losgekoppeld van de rechtsgevolgen die uit een dergelijk huwelijk voortvloeien. Net als Mattheussens-Kroon⁸⁹ vraag ik mij af of het niet onwettelijk is om enerzijds een polygaam huwelijk te erkennen en anderzijds de “polygamist” het recht te onthouden dit polygame huwelijk uit te oefenen? Het huwelijk is tenslotte een overeenkomst met daaraan verbonden rechten en plichten. Als deze rechten en plichten wegvallen, doordat het polygame huwelijk niet uitgeoefend kan worden in Nederland, dan is er naar mijn mening juridisch gezien geen sprake meer van een huwelijk. De tweede en/of meerdere echtgenoten kunnen zich niet beroepen op de rechten en plichten die voortvloeien uit een huwelijk. Hierdoor valt de rechtszekerheid, die het huwelijksrecht hen zou moeten bieden, weg.

3.5.2 *Nederlanderschap*

Een man die juridisch gezien polygaam gehuwd is, komt niet in aanmerking voor naturalisatie tot Nederlander. Zijn huwelijkssituatie is een beletsel voor inburgering, omdat hij geacht wordt niet voldoende te zijn ingeburgerd in de Nederlandse samenleving.⁹⁰ Artikel 8 lid 1 onder d Rijkswet op het Nederlanderschap (hierna: RWN) stelt namelijk niet alleen het inburgeringsvereiste, maar ook ‘dat hij zich in de Nederlandse samenleving heeft doen opnemen’.⁹¹ Van opneming in de Nederlandse samenleving is sprake als een polygamist zijn situatie in overeenstemming heeft gebracht met de in Nederland geldende rechtsbeginselen, waaronder dat van monogamie.⁹² Volgens Rutten zou het bij een toetsing of iemand zich in de Nederlandse samenleving heeft doen opnemen, voornamelijk om een feitelijke toetsing moeten gaan. Naar haar mening kan een polygaam gehuwde man in de Nederlandse samenleving zijn geïntegreerd. Zo kan het voorkomen dat het polygame huwelijk is ontstaan vóór de migratie naar Nederland, waarbij de man vervolgens langdurig en volledig is gaan deelnemen aan de Nederlandse maatschappij.⁹³ Van de man wordt eigenlijk verwacht dat hij zijn huwelijkssituatie regulariseert tot een huwelijk met slechts één persoon, maar of de ontbinding van zijn huwelijken zijn inburgering bevordert,

---

⁸⁸ Jordens-Cotran 2007, p. 282.

⁸⁹ Mattheussens-Kroon 1993, p. 12.

⁹⁰ RvS 11 november 1999, AB 2000, 3.

⁹¹ d’Oliveira 2008, p. 2357.

⁹² De Groot & Hautvast 2010, p. 269.

⁹³ Rutten 2001, p. 50.

is nog maar de vraag.⁹⁴ De Groot & Rutten⁹⁵ zijn echter van mening dat het een privéaangelegenheid van de echtgenoten zelf is om te beslissen over een huwelijksontbinding. Indien de man besluit om zijn polygame huwelijksituatie te beëindigen en hij is van islamitische afkomst, dan kan hij zijn huwelijken beëindigen door één of meerdere echtgenotes te verstoten.⁹⁶ Feitelijk is er dan een monogame situatie, maar juridisch gezien kan er nog sprake zijn van een polygame situatie. Van een juridische polygame situatie is dan sprake omdat polygamie voortvloeit uit het niet erkennen door Nederland van de scheiding (verstoting).⁹⁷ Als enkel naar deze situatie wordt gekeken, kan dit zowel voor de vrouwen als de man nadelige gevolgen hebben. Ik ben het dan ook met Rutten⁹⁸ eens dat bij de beoordeling van de inburgering moet worden getoetst aan juridische normen die op feiten zijn gebaseerd.

Verder blijkt uit een uitspraak van de Rechtbank Utrecht⁹⁹ dat het mogelijk is om een gehonoreerd naturalisatieverzoek weer in te trekken. Dit is het geval als een man al geruime tijd in Nederland woont en pas na het honoreren van het naturalisatieverzoek bekend wordt dat hij polygaam gehuwd is. De man had redelijkerwijs moeten en kunnen vermoeden dat de polygame situatie waarin hij zich bevond van belang was bij de behandeling van zijn naturalisatieverzoek, waardoor het intrekken van het naturalisatieverzoek geoorloofd is.

3.5.3 *Sociale zekerheidswetgeving*

3.5.3.1 *Algemene Kinderbijslagwet*

Ingevolge artikel 7 lid 1 Algemene Kinderbijslagwet (hierna: AKW) heeft een ouder recht op kinderbijslag voor zijn eigen en aangehuwde kinderen en pleegkinderen, mits die kinderen – indien zij jonger zijn dan 16 jaar – tot zijn huishouden behoren, of niet tot zijn huishouden behoren, maar in belangrijke mate op zijn kosten worden onderhouden. Kinderen die geboren zijn binnen een polygaam huwelijk hebben ook recht op kinderbijslag, zelfs als het gaat om een

---

⁹⁴ d'Oliveira 2008, p. 2357.

⁹⁵ De Groot & Rutten 1996, p. 47.

⁹⁶ Van der Velden 1998, p. 189.

⁹⁷ Jordens-Cotran 2007, p.282.

⁹⁸ Rutten 2001, p. 50.

⁹⁹ Rechtbank Utrecht 20 december 2006, *LJN* AZ7031.

niet rechtsgeldig polygaam huwelijk. Van belang is wel dat deze kinderen familierechtelijke betrekkingen hebben met de man en dat wordt voldaan aan de onderhoudsvoorwaarden.¹⁰⁰

Familierechtelijke betrekkingen kunnen tot stand komen door erkenning.¹⁰¹ Voordat de man het kind kan erkennen, moet de moeder instemmen met de erkenning. Voor toestemming van de moeder tot de erkenning is de nationale wet van de moeder respectievelijk het kind van toepassing. Indien deze wet de erkenning niet kent, is de wet van de gewone verblijfplaats van de moeder respectievelijk het kind van toepassing.¹⁰² Als het buitenlands recht geen toestemmingsvereiste heeft ingebouwd, wordt dit in Nederland vaak als breekpunt gehanteerd om erkenningen van kinderen die in die landen hebben plaatsgevonden te negeren. Consequentie hiervan is dat vaders die op basis van een in die landen tot stand gebrachte erkenning kinderbijslag opeisen, kinderbijslag geweigerd wordt.¹⁰³ Op 15 april 2005¹⁰⁴ werd hier verandering in gebracht. De Centrale Raad van Beroep oordeelde dat onderscheid op grond van geboorte binnen of buiten huwelijk slechts in overeenstemming is met het EVRM, als hiervoor ‘zeer gewichtige redenen’ kunnen worden aangevoerd. Met deze uitspraak in ogenschouw, zal een vader die zijn kinderen niet kan erkennen vanwege zijn polygame huwelijkssituatie en/of waarbij het buitenlandse recht niet voorziet in de toestemmingsvereiste van de moeder, toch aanspraak kunnen maken op kinderbijslag zolang aangetoond kan worden dat hij in belangrijke mate voorziet in de kosten van onderhoud van zijn kinderen.

In Nederland staat centraal dat bij het recht van de werkende man op kinderbijslag voor de kinderen geboren in zijn beide gezinnen, dat beide gezinnen tot zijn huishouden worden beschouwd.¹⁰⁵ Door de strenge toelatingseisen is het onvoorstelbaar dat alle gezinnen met hun nageslacht in Nederland wonen. De in polygamie gehuwde man heeft vaak een apart huishouden met zijn gezin in Nederland en zijn gezin in het land van herkomst. Op grond van de mate van binding met het gezin in het land van herkomst wordt bepaald of de in polygamie gehuwde man ook aanspraak kan maken op kinderbijslag voor deze kinderen.¹⁰⁶

---

¹⁰⁰ Rutten 1986, p. 220.

¹⁰¹ *Kamerstukken II* 1998/99, 26 675, nr. 3, p. 13.

¹⁰² HR 10 november 2006, *NIPR* 2007, 1.

¹⁰³ Van den Eeckhout 2005, p. 238.

¹⁰⁴ CRvB 15 april 2005, *USZ* 2005, 205.

¹⁰⁵ Jordens-Cotran 2007, p. 281.

¹⁰⁶ Jordens-Cotran 2007, p. 281.

3.5.3.2 AOW

Ingevolge artikel 6 AOW zijn ingezetenen van Nederland verzekerd. Sinds 1 april 1985 verkrijgt de in Nederland wonende vrouw ook een zelfstandig recht op AOW, terwijl de vrouw die geen ingezetene in Nederland is geweest in eerste instantie niet in aanmerking komt voor dit pensioen. Het Koninkrijk der Nederlanden en Marokko hebben met betrekking tot het recht op een uitkering voor de in het buitenland wonende vrouw, een verdrag gesloten.¹⁰⁷ Dit verdrag heeft er voor gezorgd dat ook de vrouw in het buitenland in bepaalde omstandigheden een zelfstandig recht op AOW kan hebben. Voorwaarde voor het opbouwen van pensioenrechten door de vrouw is dat zij gehuwd is (en blijft) met de in Nederland verzekerde man. De formulering in het Verdrag laat echter niet de mogelijkheid open dat in geval van een polygaam huwelijk een eventuele tweede (derde of vierde) echtgenoot ook van deze regeling gebruik kan maken. Er wordt alleen gesproken over de éérste echtgenote.¹⁰⁸ Echter, wanneer een polygaam huwelijk wordt erkend in Nederland, zou naar mijn mening bij de berekening van de grondslag voor de uitkering rekening moeten worden gehouden met de polygame huwelijkssituatie.

3.5.3.3 *Uitkering krachtens Wet Werk en Bijstand*

Indien een polygaam gezin een beroep moet doen op een bijstandsuitkering, moet dan van één of twee gezinnen worden uitgegaan?¹⁰⁹ Als het gaat om een monogaam huwelijk dan zijn echtgenoten elkander getrouwheid, hulp en bijstand verschuldigd, aldus artikel 1:81 BW. Bij een polygaam huwelijk zou dit ook moeten gelden, maar dan ten opzichte van meerdere personen. Indien de echtgenoten niet meer in elkaars levensonderhoud kunnen voorzien en genoodzaakt zijn om een beroep te doen op een bijstandsuitkering, dan zou naar mijn mening moeten worden uitgegaan van één gezin. Dit houdt tevens in dat het polygame gezin slechts recht heeft op één uitkering en niet op twee of meerdere bijstandsuitkeringen.

---

¹⁰⁷ Rutten 1986, p. 218.

¹⁰⁸ Rutten 1986, p. 218-219.

¹⁰⁹ Mattheussens-Kroon 1993, p. 12.

3.5.4 *Huwelijksvermogen en nalatenschap*

Als een polygaam huwelijk in Nederland wordt erkend, rijst de vraag hoe het huwelijksvermogen en de nalatenschap van de man (ervan uitgaande dat een man met twee vrouwen is gehuwd) moeten worden verdeeld.

3.5.4.1 *Huwelijksvermogen*

Op het moment dat het polygame huwelijk wordt gesloten, bestaat er al een Nederlandse algehele gemeenschap van goederen tussen de man en zijn eerste vrouw, en ontstaat er een huwelijksgoederengemeenschap tussen de man en zijn tweede vrouw. Doordat de Nederlandse wetgeving is ingericht op twee personenrelaties, is het lastig om na te gaan op welk deel van het huwelijksvermogen de echtgenoten recht hebben.¹¹⁰ Het monogamiebeginsel in Nederland is er in de eerste plaats om de eerste echtgenote te beschermen tegen meerdere huwelijken van haar echtgenoot.¹¹¹ Dit houdt in dat de eerste vrouw haar recht behoudt op de helft van het huwelijksvermogen en de tweede vrouw eigenlijk nergens recht op heeft. De vrouwen worden dan ongelijk behandeld. Er van uitgaande dat het hier gaat om een driehoeksverhouding (een man met twee vrouwen) en dat de vrouwen op de hoogte zijn van de polygame situatie, dan kan de vraag gesteld worden of het eerlijk is dat ieder 1/3 van het huwelijksvermogen krijgt of dat de eerste vrouw recht heeft op de helft van het vermogen en de tweede vrouw en de man de andere helft met elkaar moeten delen.¹¹² Mijns inziens zou ieder van de echtgenoten aanspraak moeten kunnen maken op 1/3 deel van het huwelijksvermogen. De vrouwen accepteren de polygame huwelijksituatie, wat logischerwijs met zich meebrengt dat het vermogen per echtgenoot minder is.¹¹³ Echter, als dit niet de verdeling is die de echtgenoten in gedachten hebben, dan moet voor hen ook de mogelijkheid open staan om huwelijksvoorwaarden op te stellen.

3.5.4.2 *Nalatenschap*

Hoe moet naar Nederlands recht de nalatenschap van een polygamist worden verdeeld indien hij komt te overlijden? In Nederland erven degenen die tezamen ‘uit eigen hoofde’ tot een nalatenschap worden geroepen, zoals de echtgenoot en de kinderen, voor gelijke delen, aldus

---

¹¹⁰ De Boer 2006, p. 169.

¹¹¹ Rutten 2001, p. 48.

¹¹² Cohen Henriquez 1990, p. 171-172.

¹¹³ Vonken 1998, p.138.

artikel 4:11 lid 1 BW. Indien de man geen testament heeft opgemaakt wordt de nalatenschap verdeeld volgens de wettelijke verdeling ex artikel 4:13 BW. De langstlevende echtgenoot verkrijgt hierbij van rechtswege de goederen van de nalatenschap en de kinderen krijgen een geldvordering ten laste van de echtgenoot.¹¹⁴ Met betrekking tot de nalatenschap bij een polygame situatie is echter niks geregeld in de Nederlandse wetgeving. Een mogelijkheid die Cohen Henriquez¹¹⁵ in zijn artikel noemt om de nalatenschap bij een polygaam huwelijk te regelen, is dat de echtgenotes samen een kindsdeel krijgen en de kinderen hun kindsdeel behouden. Ik kan mij in deze oplossing vinden, want zowel de echtgenotes als de kinderen worden hierbij gelijk behandeld. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen de eerste, tweede en/of meerdere echtgenotes. De goederen uit de nalatenschap zullen ook over de echtgenotes moeten worden verdeeld. Wat betreft de schulden die zijn aangegaan, zou mijns inziens eerst naar de aard van de schuld moeten worden gekeken. Gaat het bijvoorbeeld om de hypotheekschuld en wonen alle echtgenotes in de echtelijke woning, dan moeten zij allemaal aansprakelijk gesteld kunnen worden. Alle echtgenotes moeten in gelijke mate ook aansprakelijk gesteld kunnen worden voor schulden die de man is aangegaan, maar is de man met slechts één echtgenote een bepaalde schuld aangegaan dan zou alleen de desbetreffende echtgenote aansprakelijk gesteld moeten worden. Naar mijn mening is het wel van belang dat schuldeisers niet benadeeld mogen worden ten gevolge van een polygaam huwelijk.

Indien er sprake is van een tweede in het buitenland gesloten huwelijk en de man komt te overlijden, dan dient de vraag met betrekking tot erkenning van het polygame huwelijk als voorvraag op de vraag of de tweede echtgenoot recht heeft op een deel van de nalatenschap. In het belang van de eerste vrouw wordt dan geoordeeld dat het huwelijk niet erkend kan worden, omdat zij de Nederlandse nationaliteit bezit waarbij polygamie verboden is. De tweede echtgenote wordt dan niet als erfgenaam gezien en kan geen aanspraak maken op de nalatenschap.¹¹⁶ De mogelijkheid die Cohen Henriquez voor de verdeling van de nalatenschap aandraagt is misschien niet de beste oplossing, maar zou op dit moment een meer rechtvaardige oplossing zijn dan hoe het nu is geregeld.

---

¹¹⁴ Van Mourik 2008, p. 30.

¹¹⁵ Cohen Henriquez 1990, p. 172.

¹¹⁶ Rutten 1997, p. 166-167.

3.5.5 *Echtscheiding*

In Nederland kan een echtscheiding van een polygaam huwelijk alleen uitgesproken worden als het Nederlandse recht van toepassing is. Van belang voor in het buitenland gesloten polygame huwelijken is dat dergelijke huwelijken in Nederland erkend worden, maar ook dat partijen op grond van de Wet Conflictenrecht Echtscheiding gezamenlijk de keuze maken voor Nederlands recht. Maken partijen geen rechtskeuze dan is de Nederlandse rechter bevoegd tot het uitspreken van de echtscheiding wanneer beide partijen geen gemeenschappelijk nationaal recht hebben en evenmin in hetzelfde land hun gewone verblijfplaats hebben.¹¹⁷ Als de echtscheiding eenmaal uitgesproken is, brengt dit zowel voor partijen als ook voor de rechtspositie van derden ingrijpende rechtsgevolgen met zich mee. Daarbij moet niet alleen worden gedacht aan gevolgen die voortvloeien uit het huwelijksvermogensrecht, maar ook aan gevolgen met betrekking tot het gezag en alimentatie van eventuele kinderen. Door de Hoge Raad¹¹⁸ wordt bij de totstandkoming van de echtscheiding grote betekenis aan de rechtszekerheid toegekend. Deze rechtszekerheid zou mijns inziens ook moeten gelden voor een echtscheiding binnen een polygame huwelijkssituatie. Net als bij de huwelijksontbinding van een monogaam huwelijk, moeten de echtgenoten die in polygamie getrouwd zijn en gaan scheiden aan dezelfde rechtsgevolgen zijn gebonden, met name voor de aanspraak op levensonderhoud, voor het recht op de goederengemeenschap en alimentatie voor eventuele kinderen die tijdens het huwelijk zijn geboren. Bij nietigverklaring is in artikel 1:77 lid 2 BW de uitzondering aanvaard dat de tweede echtgenoot geen aanspraak kan maken op de helft van de goederengemeenschap, omdat de eerste echtgenoot ernstig benadeeld zou worden.¹¹⁹ Deze uitzondering zou naar mijn mening niet van toepassing mogen zijn bij echtscheiding. Van belang is wel dat de vrouwen die niet gaan scheiden zo min mogelijk benadeeld worden. Stel dat uit wordt gegaan van een eerlijke verdeling van het huwelijksvermogen dan zou de echtgenote die gaat scheiden van de man, slechts aanspraak kunnen maken op haar deel binnen de goederengemeenschap. Als het polygame huwelijk uit drie personen bestaat dan is dat 1/3 deel, maar zijn er vier personen bij het polygame huwelijk betrokken dan is dat aandeel 1/4. Wat betreft de crediteuren, zijn zowel de man en de vrouw die gaan scheiden aansprakelijk als zij een schuld zijn aangegaan. Zolang er geen sprake

---

¹¹⁷ Pellis 2009, p. 57-58.

¹¹⁸ HR 15 juli 1986, NJ 1987, 933.

¹¹⁹ De Boer 2006, p. 169.

is van een echtscheiding zouden alle personen binnen een polygaam huwelijk aansprakelijk gesteld moeten kunnen worden. Dat mensen kiezen voor een polygaam huwelijk mag echter niet met zich meebrengen dat schuldeisers hierdoor benadeeld worden.

3.6 Samenvatting en tussenconclusie

Er kan geconcludeerd worden dat polygamie zich onder verschillende omstandigheden in Nederland kan voordoen. Om te beoordelen of een dergelijk huwelijk ook in aanmerking komt voor erkenning in Nederland, biedt de WCH uitkomst, in het bijzonder artikelen 5 en 6 WCH. In beginsel moet een polygaam huwelijk erkend worden, tenzij er sprake is van betrokkenheid met de Nederlandse openbare orde. Deze betrokkenheid wordt eerder aangenomen als een van de partijen de Nederlandse nationaliteit heeft, of wanneer het polygame huwelijk in Nederland wordt voltrokken. Is het polygame huwelijk in Nederland tot stand gekomen dan moet dit huwelijk op grond van artikel 1:69 BW nietig verklaard worden. Alle rechtsgevolgen van dat huwelijk worden uitgewist. De Nederlandse rechter is echter niet bevoegd om een in het buitenland voltrokken polygaam huwelijk nietig te verklaren. Het recht van het land waar de huwelijksvoltrekking heeft plaatsgevonden, is dan van toepassing.

Aan een polygaam huwelijk dat in Nederland wordt erkend, zouden rechtsgevolgen moeten worden verbonden. Echter, doordat in Nederland zoveel belang wordt gehecht aan het monogamiebeginsel, wordt de eerste echtgenote beschermd. Zo blijkt dat de tweede echtgenote eigenlijk nergens recht op heeft, ondanks dat er sprake is van een rechtsgeldig huwelijk. Daarnaast kan het polygame huwelijk ook gevolgen hebben op het gebied van het verkrijgen van het Nederlanderschap.

Hoewel ik in de laatste paragraaf geprobeerd heb om oplossingen te zoeken voor de complexiteit die polygame huwelijken met zich meebrengen, moet hier nog veel meer inhoudelijk onderzoek naar gedaan worden. Na het bespreken van de vraag welke verblijfsrechtelijke, nationaliteitsrechtelijke, sociaalrechtelijke, vermogensrechtelijke en erfrechtelijke gevolgen aan polygame huwelijken kunnen worden toegekend, kunnen er nog steeds vele vragen worden gesteld, waarop het Nederlandse recht geen antwoord heeft.

Hoofdstuk 4 Polygame huwelijken in islamitische landen

4.1 Inleiding

In islamitische landen worden verschillende oorzaken aangevoerd voor het ontstaan van polygame huwelijken: in sommige gevallen kan sprake zijn van een niet- vervulde kinderwens. Een andere oorzaak kan zijn wanneer in het onderhoud van weduwen moet worden voorzien. En tenslotte het fenomeen “welvaart”. Hierbij worden vaak zeer jonge vrouwen vanwege financiële nood van hun families als tweede vrouw verkocht.¹²⁰ In dit hoofdstuk wordt het huwelijksrecht uit Marokko, Tunesië, Egypte en Algerije besproken. De meeste problemen rondom polygamie, blijken in Nederland met name bij Marokkaanse huwelijken voor te komen.¹²¹ Dit is dan ook de reden dat het Marokkaanse huwelijksrecht uitgebreider behandeld wordt dan het huwelijksrecht in Tunesië, Egypte en Algerije. Tot slot zal geprobeerd worden om antwoord te geven op de vraag of aan het islamitische recht argumenten ontleend kunnen worden om het polygamieverbod in Nederland te behouden dan wel af te schaffen.

4.2 Polygamie in Marokko

4.2.1 *De totstandkomingsgeschiedenis van het Marokkaanse huwelijksrecht*

De belangrijkste rechtsbron van het islamitische recht is de Koran.¹²² Vanuit de islamitische rechtswetenschap is God de ultieme wetgever en de bron van alle regels en voorschriften waaraan moslims zich dienen te houden. Dit wordt ook wel de wetenschap van de sharia genoemd.¹²³ In het islamitische recht wordt onderscheid gemaakt tussen officiële en niet-officiële rechtsbronnen. De officiële bronnen zijn de sharia, de consensus van de rechtsgeleerden en de analogische redenering. De niet-officiële bronnen bevatten de rechtspraktijk en het gewoonterecht. Deze indeling kende het islamitische recht tot de 19^e eeuw, waarna de invloed van westerse ideeën langzaam aan groter werden.¹²⁴ Dit leidde in de 20^e eeuw tot het besef dat codificatie van het recht onvermijdelijk was.¹²⁵ In Marokko benoemde koning Mohammed V op 19 augustus 1957 een commissie van tien mannen met de opdracht een wet aangaande het

---

¹²⁰ Boele-Woelki e.a. 2009, p. 13.

¹²¹ *Kamerstukken II* 1999/00, 26 672, nr. 5, p. 28-29. Van den Hoogen 2010, p. 88.

¹²² De Groot 1979, p. 361.

¹²³ Jordens-Cotran 2000, p. 29.

¹²⁴ Jordens-Cotran 2000, p. 29.

¹²⁵ Jordens-Cotran 2000, p. 35.

personen-, familie-, en erfrecht te ontwerpen, de Mudawwana.¹²⁶ De eerste twee boeken van de Mudawwana traden per 1 januari 1958 in werking, waarna de andere vier boeken in hoog tempo volgden. Het zesde en laatste boek trad op 4 april 1958 in werking.¹²⁷ De Mudawwana is westers van vorm, maar van gedurfde hervormingen is geen sprake. Het wetboek bevat vooral regels van de klassieke islamitische rechtsschool, of fiqh. In 1992 zijn er grote acties in Marokko geweest voor volledige gelijkheid tussen mannen en vrouwen in het huwelijksrecht. Hierbij werd gevraagd om afschaffing van polygamie.¹²⁸ Na deze acties zijn wijzigingen doorgevoerd, maar polygamie werd niet afgeschaft; dit recht werd immers door de Koran verleend aan de man.¹²⁹ Wel heeft de wetgever gekozen voor een beperking van de mogelijkheid van polygamie door het stellen van twee eisen aan het sluiten van een polygaam huwelijk, aldus artikel 30 Mudawwana (oud).¹³⁰ De eerste eis is dat beide vrouwen, dus ook de eerste echtgenote van de man, geïnformeerd moeten worden over de wil van de man om een polygaam huwelijk te sluiten. Daarnaast is, voordat de man een polygaam huwelijk kan aangaan, rechterlijke toestemming wettelijk verplicht. Deze toestemming wordt aan twee dwingende voorwaarden verbonden. Allereerst is van belang dat de man bijzondere en objectieve redenen moet hebben voor zijn verzoek en ten tweede moeten de inkomsten van de man voldoende zijn voor het kunnen onderhouden van meerdere gezinnen.¹³¹ Polygamie is echter niet toegestaan wanneer de rechter vreest voor een onbillijke behandeling van de echtgenotes. Deze eis is gebaseerd op een modernistische interpretatie van de Koran. De man mag alleen meerdere vrouwen huwen wanneer hij de vrouwen rechtvaardig en gelijk kan behandelen.¹³² Vrij snel na de wijziging van de Mudawwana in 1993 kwamen er vele klachten over de onduidelijkheid van de wijze van uitvoering van deze eisen en over het ontbreken van sancties wanneer een man zonder rechterlijke toestemming een polygaam huwelijk was aangegaan.¹³³ In 2000 volgden er weer demonstraties in Marokko voor hervorming van de Mudawwana. Hier werd lange tijd niets mee gedaan, totdat in oktober 2003 de koning iedereen verraste met zijn openingstoespraak van het parlementaire jaar. Hij kondigde aan dat Marokko toe was aan modernisering en hervorming van

---

¹²⁶ Jordens-Cotran 2000, p. 38.

¹²⁷ Buskens 1999, p. 46.

¹²⁸ Dieste 2009, p. 144.

¹²⁹ Jordens-Cotran 2007, p. 113.

¹³⁰ Buskens 1999, p. 107.

¹³¹ Jordens-Cotran 2007, p. 116.

¹³² Buskens 1999, p. 106.

¹³³ Jordens-Cotran 2007, p. 113.

de Mudawwana. Echter, tegelijkertijd werd tevens aangekondigd dat de hervormingen de islamitische wet zouden volgen.¹³⁴ De hervorming van het familierecht had met name betrekking op het huwelijksrecht, echtscheiding, erfrecht, ouderlijke macht en alimentatie.¹³⁵ Tot afschaffing van polygamie hebben de hervormingen van de Mudawwana echter niet geleid.

4.2.2 *Polygamie in het Marokkaanse huwelijksrecht*

De hervormingen van het familierecht in 2004 zijn, sinds de codificatie van de Mudawwana, de belangrijkste gebeurtenis van het islamitisch recht in Marokko. De wetgever richt zich met de nieuwe wetgeving nadrukkelijk op het bevorderen van de stabiliteit van het gezin, waarin man en vrouw als gelijken optreden.¹³⁶ Voor de hervormingen van 2004 vormde het patriarchale model van familieverhoudingen de grondslag van het Marokkaanse familierecht. Volgens artikel 1 Mudawwana (oud) stond het gezin onder toezicht van de man. De nieuwe Mudawwana is bedoeld als een breuk met dit model. Artikel 4 Mudawwana (nieuw) bepaalt dat het doel van het huwelijk is “het stichten van een stabiel gezin, onder toezicht van de echtgenoten”. De vrouw is niet langer gehoorzaamheid verschuldigd aan de man.¹³⁷

Hoewel polygamie wordt geaccepteerd in Marokko, hebben de hervormingen er aan bijgedragen dat aan bepaalde formaliteiten moet worden voldaan om een polygaam huwelijk te kunnen sluiten. Deze hervormingen hebben een beperkende werking en zijn in de Mudawwana opgenomen als relatieve huwelijksbeletselen.¹³⁸ Een tweede huwelijk kan bijvoorbeeld alleen voor de rechter in aanwezigheid van de eerste vrouw worden aangegaan waarbij de tweede vrouw in kennis wordt gesteld van het bestaan van het eerste huwelijk.¹³⁹ Daarnaast heeft de vrouw de mogelijkheid om de voorwaarde te stellen dat haar echtgenoot geen andere vrouwen huwt. Met dit recht is de eerste vrouw in staat om een polygaam huwelijk te voorkomen. Overtreedt de man deze voorwaarde dan kan de vrouw ontbinding van het huwelijk eisen.¹⁴⁰ Buskens geeft in zijn boek echter aan dat volgens de fiqh een vrouw nooit de mogelijkheid heeft om polygamie aan haar echtgenoot te verbieden. Dit zou strijdig zijn met de rechten van de

---

¹³⁴ Dieste 2009, p. 148.

¹³⁵ Otto e.a. 2006, p. 62.

¹³⁶ Otto e.a. 2006, p. 61.

¹³⁷ Otto e.a. 2006, p. 62.

¹³⁸ Boele-Woelki e.a. 2009, p. 14.

¹³⁹ Jordens-Cotran 2007, p. 105.

¹⁴⁰ Buskens 1999, p. 108.

man.¹⁴¹ Ondanks de rechten die een vrouw heeft om polygamie tegen te gaan, blijft het vaak moeilijk om hier gebruik van te maken. Allereerst willen veel Marokkanen strikt naar hun geloof leven, wat een belemmering oplevert, maar ook bestaan er belemmeringen van sociale aard, zoals een ondergeschikte positie van de vrouw.¹⁴² Hoewel de hervormingen van de Mudawwana in 2004 als breuk met het patriarchale model zijn bedoeld, schaft de wet de structurele ongelijkheid tussen man en vrouw niet geheel af. Een man heeft nog altijd de mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden met meerdere vrouwen tegelijkertijd gehuwd te zijn, waarbij het toegestane aantal vrouwen maximaal vier is.¹⁴³ Het polygame huwelijk is dus enkel weggelegd voor de man, het verbod op polyandrie blijft gehandhaafd.¹⁴⁴ Verder heeft de man tijdens het huwelijk het gezag en de wettelijke vertegenwoordiging over de kinderen en is de verzorging van de kinderen zowel aan de man als aan de vrouw toebedeeld.¹⁴⁵ Indien het huwelijk wordt ontbonden dan blijft het gezag over de kinderen bij de man, terwijl de vrouw de verzorging toebedeeld krijgt.¹⁴⁶ De Mudawwana hanteert, ten aanzien van het gezag en de opvoeding van kinderen, dus nog de klassieke taakverdeling.

Wanneer een Marokkaanse man een polygaam huwelijk heeft kunnen sluiten, moet hij volgens de Mudawwana alle echtgenotes gelijk behandelen. De gelijke behandeling van de echtgenotes betreft de materiële behoeften zoals onderhoud en goede behandeling, ongeacht leeftijd, schoonheid en gezondheid van de vrouwen. Van de man wordt niet verwacht dat hij voor alle echtgenotes evenveel liefde en affectie voelt.¹⁴⁷ De gelijke behandeling houdt bovendien ook in dat de kinderen van alle echtgenotes hetzelfde worden behandeld. Het is echter niet toegestaan dat de man, wanneer hij een volgend huwelijk aangaat, de nieuwe vrouw bij zijn eerdere echtgenote laat inwonen zonder toestemming van deze eerdere echtgenote, aldus artikel 119 lid 2 Mudawwana.¹⁴⁸ Mijns inziens kan hieruit afgeleid worden dat in Marokko een polygaam gehuwde man geacht wordt twee of meerdere gezinnen te hebben.

---

¹⁴¹ Buskens 1999, p. 108.

¹⁴² Buskens 1999, p. 107.

¹⁴³ Otto e.a. 2006, p. 76.

¹⁴⁴ Otto e.a. 2006, p. 76.

¹⁴⁵ Wortmann 2006, p. 191.

¹⁴⁶ Otto e.a. 2006, p. 76.

¹⁴⁷ Jordens-Cotran 2000, p. 299.

¹⁴⁸ Jordens-Cotran 2000, p. 299.

4.3 Polygamie in andere islamitische landen

Net als in Marokko is polygamie in verschillende andere islamitische landen de laatste tijd aan strengere regels onderworpen of zelfs strafbaar gesteld.¹⁴⁹ Zo heeft Tunesië in het Wetboek voor familierecht van 1957 polygamie uitdrukkelijk verboden. Het polygame huwelijk is strafbaar gesteld en het is duidelijk dat de wetgever hierbij de rechten van de eerste vrouw wil versterken. Tunesië baseerde zich bij het strafbaar stellen van polygamie op een Koranvers waarbij de ‘billijke en gelijke’ behandeling van meerdere echtgenotes als voorwaarde voor polygamie wordt gesteld.¹⁵⁰ Volgens Tunesië is het onmogelijk om aan deze voorwaarde te voldoen, omdat het de man ondanks zijn innige wens nooit zal lukken om zijn aandacht gelijkwaardig onder zijn vrouwen te verdelen.¹⁵¹ In Egypte is polygamie sinds 1985 aan strengere regels gebonden. De man moet in zijn huwelijksovereenkomst zijn huwelijkse staat aangeven. Als hij nog getrouwd is moet in de huwelijksverklaring de naam van zijn eerste vrouw worden vermeld. Daarnaast moet de eerste echtgenote worden geïnformeerd over het voornemen van de man om nog een huwelijk aan te gaan. Als bewijs moet de man deze informatie per aangetekende brief versturen.¹⁵² Indien het polygame huwelijk de eerste vrouw financiële dan wel morele schade toebrengt, heeft zij het recht om een echtscheiding aan te vragen, zelfs als dit niet staat vermeld in de huwelijksovereenkomst. Het recht van de eerste vrouw om de echtscheiding aan te vragen eindigt een jaar nadat zij officieel op de hoogte is gebracht van het voornemen van haar man.¹⁵³ Ook in Algerije geldt dat de man zijn eerste en aanstaande tweede vrouw van zijn voornemen om een polygaam huwelijk te willen sluiten in kennis moet stellen. Daarnaast moet hij een verzoek, voor toestemming tot de huwelijkssluiting, indienen bij de rechtbank. De rechtbank verleent toestemming voor het polygame huwelijk als is gebleken (1) dat alle betrokkenen hiermee instemmen, (2) dat de echtgenoot een reden heeft aangevoerd die zijn voornemen rechtvaardigt (3) dat hij heeft aangetoond de vrouwen gelijk te kunnen behandelen en (4) dat hij voor de huwelijken over de nodige financiële middelen beschikt.¹⁵⁴ Voornamelijk de voorwaarden die in Algerije aan een polygaam huwelijk worden gesteld, komen overeen met de voorwaarden die in Marokko worden gesteld.

---

¹⁴⁹ Rutten 2001, p. 51.

¹⁵⁰ Berger 2006, p. 72.

¹⁵¹ Boele-Woelki e.a. 2009, p. 14.

¹⁵² Mashhour 2005, p. 580.

¹⁵³ Mashhour 2005, p. 580.

¹⁵⁴ Boele-Woelki e.a. 2009, p. 14.

Polygamie is aan steeds strengere regels gebonden en in de praktijk blijkt het aantal polygame huwelijken in islamitische landen af te nemen.¹⁵⁵ Uit het artikel van Rutten¹⁵⁶ kan worden afgeleid dat dit niet alleen te maken heeft met de juridische beperkingen die zijn gesteld, maar ook met economische omstandigheden die het voor een man moeilijk maken om meer dan één huishouden te onderhouden. Daarnaast zijn vrouwen onwilliger geworden in het accepteren van een polygaam huwelijk. Vrouwen hebben tegenwoordig vaak een opleiding gevolgd en de maatschappelijke participatie van vrouwen in de samenleving is toegenomen.¹⁵⁷ Ook zijn mannen minder geneigd te denken dat een polygame huwelijksituatie wenselijk is. Deze ontwikkelingen hoeven niet in de weg te staan aan polygamie, omdat voor ‘polygamisten’ polygamie vaak als culturele of godsdienstige norm geldt. Echter, het is wel van belang dat met extra en positieve aandacht wordt gekeken naar de belangen die een anti-polygamiebeleid beogen te beschermen, omdat bij polygamie situaties kunnen ontstaan waarbij sprake is van ongelijke behandeling en rechtsonzekerheid.¹⁵⁸

4.4 Islamitisch recht; model of inspiratiebron voor polygamie?

Bij het bespreken van de totstandkomingsgeschiedenis van polygamie in het Marokkaanse familierecht, bleek dat het al dan niet afschaffen van polygamie in de Marokkaanse wetgeving regelmatig tot discussies heeft geleid. Dit geldt ook voor andere islamitische landen zoals Tunesië, Egypte en Algerije. Het uitgangspunt van de Koran is dat mannen en vrouwen gelijk behandeld dienen te worden met betrekking tot religieuze plichten, beloningen en straffen.¹⁵⁹ Mashhour is van mening dat volgens de Koran monogamie de regel is en polygamie de uitzondering. De Koran beschouwt polygamie niet als een absoluut recht van mannen, maar laat polygamie alleen in specifieke omstandigheden toe. Een polygaam huwelijk zou dan alleen toegestaan zijn om weeskinderen of een hulpbehoevende vrouw te helpen.¹⁶⁰ De discussie die al een aantal jaren in de islamitische wereld speelt, is of polygamie gebaseerd is op de islam of een gevolg is van een traditionele samenleving die gericht is op het domineren van vrouwen.¹⁶¹ In ieder geval heeft deze discussie er toe geleid dat het recht van de man op polygamie door de

---

¹⁵⁵ Van der Velden, 2004, p. 236.

¹⁵⁶ Rutten 2001, p. 51.

¹⁵⁷ Adams & Trost 2005, p. 473.

¹⁵⁸ Rutten 2001, p. 51.

¹⁵⁹ Mashhour 2005, p. 564.

¹⁶⁰ Mashhour 2005, p. 565.

¹⁶¹ Mashhour 2005, p. 564.

jaren heen beperkter is geworden. De man moet aan bepaalde voorwaarden voldoen om een polygaam huwelijk te mogen sluiten.

Van den Hoogen¹⁶² is van mening dat wanneer in Nederland zou worden besloten tot het openstellen van het polygame huwelijk, dit een andere inslag moet kennen dan het polygame huwelijk dat is toegestaan in Marokko dan wel in andere islamitische landen. Ik ben het met haar eens dat de islamitische wetgeving geen model vormt voor het toestaan van polygamie, maar dat het inspiratie geeft. In islamitische landen wordt er van uitgegaan dat enkel de man in polygamie kan trouwen. Dit zou in Nederland en andere westerse landen ontoelaatbaar zijn, doordat er geen sprake is van gelijke behandeling van man en vrouw.¹⁶³ De voorwaarde van een maximum aantal echtgenoten zou overgenomen kunnen worden.¹⁶⁴ Indien de situatie zich voordoet en overheidsingrijpen noodzakelijk is, moet dit ook kunnen geschieden. Dit ingrijpen wordt steeds lastiger als er geen grenzen worden gesteld aan het aantal echtgenoten. Een situatie zoals tussen de Amerikaanse overheid en de ‘Fundamentalistische Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen’ waarbij duizenden kinderen uit huis geplaatst zullen worden als de overheid ingrijpt, moet worden voorkomen.¹⁶⁵ Zowel in Marokko als Egypte moeten eerdere echtgenotes op de hoogte zijn van het voornemen om een polygaam huwelijk aan te gaan.¹⁶⁶ In Algerije moeten alle betrokkenen met een dergelijk huwelijk instemmen.¹⁶⁷ Mijns inziens zou in Nederland zowel het informeren als de toestemming van eerdere echtgenotes als voorwaarde gesteld moeten worden om een polygaam huwelijk aan te kunnen gaan.¹⁶⁸ Verder kan de voorwaarde van het billijk behandelen van alle echtgenotes worden overgenomen en zouden echtgenotes te allen tijde ontbinding van het huwelijk moeten kunnen aanvragen. In Egypte is hier een tijdslimiet van een jaar aan verbonden.¹⁶⁹ Ook zullen de financiële middelen een belangrijke rol gaan spelen bij het toestaan van een polygaam huwelijk. Naar mijn mening moet dan niet alleen naar de financiën van de polygamist worden gekeken, maar naar de financiën van het hele gezin. Wat heeft het gezin op dit moment te besteden en wat brengt een tweede, derde of vierde echtgenoot aan financiële middelen in? Voor de uiteindelijke beslissing of een polygaam

---

¹⁶² Van den Hoogen 2010, p. 89.

¹⁶³ Van den Hoogen 2010, p. 89.

¹⁶⁴ Van den Hoogen 2010, p. 89.

¹⁶⁵ Haan 2008, p. 10.

¹⁶⁶ Jordens-Cotran 2007, p. 116; Mashhour 2005, p. 27.

¹⁶⁷ Boele-Woelki e.a. 2009, p. 14.

¹⁶⁸ Van den Hoogen 2010, p. 89.

¹⁶⁹ Mashhour 2005, p. 27.

huwelijk doorgang kan hebben zal, net als in de meeste islamitische landen, rechterlijke toestemming vereist moeten zijn. Indien Nederland overweegt om polygamie toe te staan, moet er veel veranderd worden in de Nederlandse wetgeving en moeten de voorwaarden die hier geschetst worden met meer precisie besproken worden.

4.5 Samenvatting en tussenconclusie

Door de jaren heen hebben er in Marokko meerdere demonstraties plaatsgevonden waarbij modernisten pleitten voor afschaffing van polygamie, in het kader van gelijkheid tussen mannen en vrouwen. Polygamie is in de meeste islamitische landen niet afgeschaft, maar wel aan strengere voorwaarden gebonden. Deze voorwaarden geven vrouwen meer rechten. Echter, het blijft moeilijk voor islamitische vrouwen om gebruik te maken van deze rechten. Het geloof speelt hierbij een belangrijke rol, maar ook belemmeringen van sociale aard, zoals de ondergeschikte positie van de vrouw.

Een in Marokko polygaam gehuwde man wordt geacht zijn echtgenotes gelijk te behandelen, met name op het gebied van de materiële behoeftes van de echtgenotes. Deze gelijke behandeling geldt ook voor de kinderen van de echtgenotes. Op grond van de Mudawanna heeft de man het gezag over de kinderen. De verzorging van de kinderen komt tijdens het huwelijk toe aan zowel de man als de vrouw en bij echtscheiding enkel aan de vrouw. Het gezag blijft te allen tijde bij de man. Een polygaam gehuwde man wordt geacht twee of meerdere gezinnen te hebben. Naar mijn mening zijn de echtgenotes dan ook niet belast met de verzorging/opvoeding van de kinderen van de andere echtgenotes.

De voorwaarden voor het aangaan van een polygaam huwelijk verschillen per land, maar kunnen wel als inspiratiebron dienen. Zo mag een man maximaal met vier vrouwen trouwen, moet hij over voldoende financiële middelen beschikken en is rechterlijke toestemming vereist. Ook moet de eerste vrouw toestemming verlenen aan de man om een volgend huwelijk aan te gaan en moeten de gehuwden te allen tijde de mogelijkheid hebben om ontbinding van het huwelijk aan te vragen. Daarnaast zouden in Nederland niet alleen mannen het recht moeten hebben om een polygaam huwelijk aan te gaan, maar zou een dergelijk huwelijk ook voor vrouwen opengesteld moeten worden. Dit in het kader van rechtsgelijkheid. Verder is nog van belang dat bij beslissing voor het afschaffen van het polygamieverbod met extra en positieve aandacht wordt gekeken

naar de belangen die een anti-polygamiebeleid beoogt te beschermen. Dit is met name om rechtsongelijkheid en rechtsonzekerheid zoveel mogelijk te voorkomen.

Hoofdstuk 5   Het polygamieverbod nader bekeken

5.1   Inleiding

Polygamie is voor sommigen een schrikbeeld van gedwongen huwelijken met gerechtvaardigd huiselijk geweld, waarbij het huwelijk enkel door de man kan worden beëindigd. Voor anderen is polygamie de noodzakelijke erkenning van een sterk gewijzigde Nederlandse samenleving waarin ook voor mensen met een geheel andere visie op huwelijk en gezin ruimte is om die visie vorm te geven.¹⁷⁰ In dit hoofdstuk wordt zowel de visie van de politiek als van een aantal wetenschappers betreffende het polygamieverbod besproken. Deze visies kunnen bijdragen aan argumentatie voor het al dan niet afschaffen van het polygamieverbod uit artikel 1:33 BW. Verder wordt bekeken of het vastleggen van een polygame relatie in een samenlevingsovereenkomst een tevredenstellend alternatief is voor het huwelijk.

5.2   Argumenten voor het behouden van het polygamieverbod

In het debat over de openstelling van het homohuwelijk, is tevens gedebatteerd over de mogelijkheid om het huwelijk open te stellen voor meer dan twee personen. Het homohuwelijk is op 1 april 2001 ingevoerd; van de invoering van het polygaam huwelijk werd afgezien. Allereerst gaf het kabinet aan dat er, in het licht van de mogelijkheid van een (notarieel) samenlevingscontract, geen behoefte zou bestaan aan het vastleggen van een dergelijke samenlevingsvorm. Een samenlevingscontract tussen twee of meer personen zou nauwelijks voorkomen.¹⁷¹ Ten tweede zou een huwelijk tussen drie of meer personen moeilijk inpasbaar zijn in de Nederlandse cultuur. Personen afkomstig uit landen met een polygame cultuur dienen zich dan ook aan te passen aan de regel van monogamie. En tot slot heeft de wijziging van monogamie naar polygamie vergaande consequenties voor de Nederlandse wet- en regelgeving, zowel op familierechtelijk terrein als op dat van de sociale zekerheid en andere voorzieningen.¹⁷² Veel van de Nederlandse wet- en regelgeving zal aangepast moeten worden.

---

¹⁷⁰ Van der Velden, 2004, p. 228.

¹⁷¹ *Kamerstukken II* 1999/00, 26 672, nr. 5, p. 28.

¹⁷² *Kamerstukken II* 1999/00, 26 672, nr. 5, p. 28-29.

Naar aanleiding van het ondertekenen van een notarieel samenlevingscontract door een echtpaar met een gezamenlijke vriendin, is veel politieke commotie ontstaan.¹⁷³ Ondanks dat in 1999 was aangegeven dat de mogelijkheid bestaat om een samenlevingscontract met drie of meer personen te sluiten, is niet iedereen het hiermee een. Een aantal personen deelt het standpunt dat sprake is van schending van het polygamieverbod. Het toestaan van een samenlevingscontract tussen meer dan twee personen zou een ‘sluiproute naar polygamie’ zijn. Er is sprake van een intieme gemeenschap die verder gaat dan een zakelijk contract.¹⁷⁴

In 2008 kwam het polygame huwelijk weer in opspraak. Dit naar aanleiding van een bericht in het NRC Handelsblad; polygame huwelijken zouden, in met name de grote steden, worden geregistreerd.¹⁷⁵ Uit onderzoek blijkt dat in totaal 1374 personen als polygaam gehuwd zijn opgenomen in de Gemeentelijke basisadministratie.¹⁷⁶ Echter, polygamie is bij wet verboden in Nederland. Minister Hirsch Ballin is van mening dat polygame huwelijken niet in onze rechtsorde passen en is voornemens om erkenning van polygame huwelijken geheel af te schaffen. Hij wil hiermee meer recht doen aan de normen en waarden binnen de Nederlandse rechtsorde. Tevens meent Minister Hirsch Ballin dat polygame huwelijken vaak een aanwijzing zijn voor onvrije partnerkeuze, vrouwenonderdrukking en huwelijksdwang. Dergelijke huwelijken zullen in de toekomst harder aangepakt moeten worden.¹⁷⁷ Naar mijn mening associeert Hirsch Ballin polygamie met de islam en baseert hij hierop dat polygamie een aanwijzing is voor onvrije partnerkeuze, vrouwenonderdrukking en huwelijksdwang. Hoewel minister Hirsch Ballin voorstander is van afschaffing van erkenning van polygame huwelijken, blijkt uit onderzoek van het UCERF dat een dergelijke afschaffing onwenselijk is. Niet-erkenning kan in sommige situaties op gespannen voet komen te staan met artikel 8 EVRM.¹⁷⁸ Hierbij valt te denken aan polygame huwelijken die zijn gesloten voordat de persoon toestemming tot bestendig verblijf in Nederland heeft gevraagd. Ten tijde van de huwelijksluiting bestond er nog geen enkel raakvlak met de Nederlandse rechtsorde. Volgens de onderzoeksgroep wegen op dat moment de belangen bij erkenning in beginsel zwaarder dan de

---

¹⁷³ ‘Echtpaar trouwt vriendin’, *Reformatisch Dagblad* 23 september 2005, www.refdag.nl (zoek op *polygamie*).

¹⁷⁴ ‘SGP: Donner zet deur open naar polygamie’, *Volkscrant* 27 oktober 2005, www.vk.nl (zoek op *polygamie*).

¹⁷⁵ ‘Jaarlijks vele polygame huwelijken’, *NRC Handelsblad* 9 augustus 2008, www.nrc.nl (zoek op *polygame huwelijken*).

¹⁷⁶ *Aanhangsel Handelingen II* 2009/10, nr. 718, p. 1533.

¹⁷⁷ ‘Hirsch Ballin beperkt erkenning buitenlands polygaam huwelijk’, *Rijksoverheid* 27 januari 2010, www.rijksoverheid.nl (zoek op *polygaam huwelijk*).

¹⁷⁸ *Kamerstukken II* 2010/11, 32 175, nr. 17, p. 8 (bijlage).

belangen bij niet-erkenning.¹⁷⁹ Het kabinet gaat niet over tot afschaffing van erkenning van polygame huwelijken, maar bekijkt de mogelijkheden om de wetgeving betreffende erkenning van dergelijke huwelijken aan te scherpen.¹⁸⁰

Het kabinet heeft het monogamiebeginsel hoog in het vaandel staan. Dit blijkt duidelijk uit Kamerstukken van de Tweede Kamer, maar ook uit krantenartikelen betreffende het polygame huwelijk. Het kabinet acht polygamie onverenigbaar met onze rechtsorde. Polygamie is al van oudsher in ons land niet toegestaan en daarnaast staat het polygame huwelijk haaks op de gelijke positie van echtgenoten binnen het huwelijk. Tevens hecht het kabinet veel waarde aan de bescherming van de belangen van de eerste echtgenoot. Het monogamiebeginsel biedt deze bescherming.¹⁸¹ Het is duidelijk dat het kabinet er op dit moment nog niet aan toe is om de traditie van het monogame huwelijk te doorbreken. In hun ogen wordt er zelfs nog te soepel met polygame huwelijken omgegaan. Daarnaast zou het kabinet graag zien dat de lidstaten zich meer gezamenlijk inzetten bij het tegengaan van polygamie. Deze inzet kan bestaan in de verhoging van leeftijds- en inkomenseis en de mogelijkheid om openbare orde feiten tegen te werpen aan vreemdelingen met een polygame achtergrond.¹⁸² Het kabinet heeft deze ideeën gedeeld met verschillende lidstaten en hoopt in de toekomst, ten aanzien van polygamie, een gemeenschappelijk standpunt te kunnen formuleren.

5.3 Argumenten voor het opheffen van het polygamieverbod

Het huwelijk is zowel een privé als een publiek instituut. Hoewel het een persoonlijke beslissing is om het leven te willen delen met een ander, bepaalt de staat wie het recht heeft om te trouwen en heeft aan het huwelijk rechten en plichten gekoppeld.¹⁸³ Het recht om te huwen is echter niet weggelegd voor een meer-personenrelatie. Door de invoering van het homohuwelijk hebben het recht en tradities bewezen dat er een toenemende acceptatie is betreffende het recht van individuen om zelf het persoonlijke en seksuele leven in te richten.¹⁸⁴ Het recht en de tradities hebben tot doel grondwettelijke bescherming te bieden voor persoonlijke beslissingen met betrekking tot het huwelijk, voortplanting, familierelaties, opvoeding en onderwijs. Polygamie

---

¹⁷⁹ Boele-Woelki e.a. 2009, p. 180.

¹⁸⁰ *Kamerstukken II* 2009/10, 32 123 VI, nr. 83, p. 4.

¹⁸¹ De Groot & Rutten 1996, p. 23.

¹⁸² *Kamerstukken II* 2010/2011, 32 317, nr. 63, p. 10.

¹⁸³ Rower 2004, p. 711.

¹⁸⁴ Rower 2004, p. 722.

ziet op het huwelijk, de voortplanting, de samenstelling van het gezin en de intieme daden in de slaapkamer. Het recht om in polygamie samen te leven kan gekarakteriseerd worden als de vrijheid van het individu om diens gezin in te richten op de manier zoals hij/zij wil.¹⁸⁵ Tot op heden blijft het kabinet streng vasthouden aan het monogame huwelijk. Het polygame huwelijk wordt in Nederland gezien als aanwijzing voor onvrije partnerkeuze, vrouwenonderdrukking en huwelijksdwang. Rower¹⁸⁶ is van mening dat dit argument wordt gebruikt als rechtvaardiging om het anti-polygamiebeleid te kunnen handhaven. Onderdrukking van vrouwen komt ook in monogame huwelijken voor en huwelijksdwang bestaat onafhankelijk van monogamie of polygamie.¹⁸⁷ Op dit moment leven polygamisten in de anonimiteit en is er geen toezicht op polygame relaties. Hierdoor is het risico op vrouwenonderdrukking, onvrije partnerkeuze en huwelijksdwang vaak groter. Ik ben het met Rower¹⁸⁸ eens dat wanneer het kabinet polygamie wettelijk zou toestaan, er mogelijkheden worden gecreëerd om beter toezicht te houden op polygame huwelijken en het kabinet voorwaarden kan stellen aan dergelijke huwelijken. Ook wordt het aantal polygame relaties zichtbaarder. Verder brengt openstelling van polygamie voordelen met zich mee voor personen met een culturele achtergrond waarbij polygamie is toegestaan. Deze personen krijgen dan de mogelijkheid om zich met hun echtgenoten in Nederland te vestigen. Hier moet echter voorzichtig mee omgegaan worden, omdat de toestroom van buitenlandse bruiden veel druk kan gaan uitoefenen op de sociale voorzieningen.¹⁸⁹ En de maatschappelijke weerstand tegen buitenlanders zou kunnen toenemen.

In de loop van de jaren is de samenleving anders gaan denken over de definitie van ‘gezin’. Het traditionele gezin (man, vrouw en kinderen) is daarbij aan veranderingen onderhevig, met name door de invoering van het homohuwelijk en de mogelijkheid van echtscheidingen. Door echtscheidingen ontstaan er veel eenoudergezinnen. Echter, waarom is een eenoudergezin wel toegestaan en een gezin met meer dan twee ouders niet? Individuen moeten de mogelijkheid hebben om hun gezin samen te stellen op een manier die in overeenstemming is met hun eigen definitie van ‘gezin’.¹⁹⁰ Er is niets mis met het hebben van meerdere echtgenoten. Dat het

---

¹⁸⁵ Rower 2004, p. 725.

¹⁸⁶ Rower 2004, p. 727.

¹⁸⁷ ‘Maak het polygame huwelijk mogelijk’, *NRC Handelsblad* 21 augustus 2008, www.nrc.nl (zoek op *polygame huwelijken*).

¹⁸⁸ Rower 2004, p. 728-729.

¹⁸⁹ Van den Hoogen 2010, p. 91.

¹⁹⁰ Rower 2004, p. 729.

monogame gezin gezien wordt als het enige goede gezin, is gebaseerd op de culturele en religieuze vooroordelen die heersen in de Nederlandse samenleving. Zolang het kabinet streng blijft vasthouden aan het monogame huwelijk zonder te kijken hoe de mensen in de huidige maatschappij leven en wat dit voor de toekomst zou kunnen betekenen, zal onze samenleving zich niet verder ontwikkelen.¹⁹¹ Van den Hoogen¹⁹² geeft aan dat het toestaan van polygame huwelijken vrijheid en openheid met zich meebrengt voor personen met een polygame relatie. Net als Rower is zij voorstander van relatievrijheid en daarmee ook voor de afschaffing van het polygamieverbod. Het kabinet dient niet te bepalen hoe personen hun privéleven en daarmee hun relaties inrichten.¹⁹³ Hier wordt nog wel aan toegevoegd dat het kabinet de bevoegdheid houdt juridische kaders te scheppen om de verschillende mogelijkheden tot gezinssamenstelling en relaties in goede banen te leiden. Van belang is dat deze juridische kaders geen beperking in de autonomie tot het zelf inrichten van het leven mogen opleveren.¹⁹⁴ Ik sluit mij volledig bij de mening van Rower en Van den Hoogen aan. Het is belangrijk dat personen zelf kunnen bepalen hoe zij hun leven en daarmee ook hun relaties willen inrichten. Op dit moment is dat voor polygamisten niet mogelijk, waardoor er sprake is van ongelijkheid tussen polygamisten en monogamisten.

Wanneer polygamie wordt toegestaan moet worden voorkomen dat dit leidt tot ongelijkheid tussen hetero- en homoseksuele paren enerzijds en polygame paren anderzijds. De huwelijkskandidaten moeten aan dezelfde absolute en relatieve huwelijksvereisten, zoals de leeftijdsvereiste en het niet zijn van bloedverwanten in opgaande en neerdalende lijn.¹⁹⁵ Verder wordt polygamie vaak gelijkgesteld met polygynie, een huwelijk van een man met minimaal twee vrouwen. Ook dit leidt tot ongelijkheid. d'Oliveira is van mening dat polygamie geslachtsneutraal moet zijn. Dit betekent dat naast polygynie ook polyandrie moet worden toegestaan.¹⁹⁶ Echter, in de hedendaagse samenleving worden ook relaties tussen personen van hetzelfde geslacht erkend. Om daadwerkelijk te kunnen spreken van zuivere polygamie moet een polygame relatie ook open staan voor een huwelijk tussen meer dan twee personen van hetzelfde geslacht.

---

¹⁹¹ Rower 2004, p. 729.

¹⁹² Van den Hoogen 2010, p. 90.

¹⁹³ Rower 2004, p. 729.

¹⁹⁴ Van den Hoogen 2010, p. 90.

¹⁹⁵ Rower 2004, p. 727.

¹⁹⁶ d'Oliveira 2008, p. 2359.

In artikel 8 EVRM is het recht op gezinsleven opgenomen. Een polygaam huwelijk van Nederlanders is bijna altijd in strijd met de openbare orde volgens artikel 5 WCH. Met een beroep op artikel 8 EVRM kunnen Nederlandse echtelieden deze onverenigbaarheid proberen af te weren.¹⁹⁷ De enkele nationaliteit van de echtgenoten kan erkenning van het polygame huwelijk in Nederland in de weg staan. Loonstein¹⁹⁸ is hierbij van mening dat in sommige gevallen een beroep op het verbod op discriminatie naar nationaliteit zou kunnen worden aangevoerd. Een beroep op artikel 1 Grondwet, artikel 1 Twaalfde protocol van het EVRM, artikel 26 IVBPR en artikel 12 EG-Verdrag zou gerechtvaardigd zijn, omdat er sprake is van een direct onderscheid op nationaliteit. Een in Marokko gesloten polygaam huwelijk van personen van Marokkaanse nationaliteit wordt in Nederland erkend, terwijl dat niet geldt voor personen met de Nederlandse nationaliteit. Ik kan mij vinden in de argumentatie van Loonstein dat sprake is van schending van het verbod op discriminatie naar nationaliteit, tenslotte lopen personen met de Nederlandse nationaliteit eerder risico om strafrechtelijk vervolgd te worden voor het aangaan van een polygaam huwelijk dan personen met bijvoorbeeld de Marokkaanse nationaliteit. Verder kan nog beargumenteerd worden dat sprake van schending van het polygamieverbod, omdat personen, enkel vanwege het feit dat ze een huwelijk met meerdere personen willen aangaan, van het huwelijk worden uitgesloten. Monogamisten hebben echter altijd de gelegenheid om een huwelijk aan te gaan. Indien vastgesteld is dat een polygaam huwelijk in strijd is met de openbare orde, zal dit huwelijk niet erkend worden. Echter, het begrip ‘openbare orde’ is een dynamisch begrip, dat ook beïnvloed wordt door het gedrag van de mens zelf. Sinds het arrest van 1993¹⁹⁹ is het begrip onveranderd gebleven. Wanneer het aantal polygamisten in Nederland stijgt, wordt het argument dat sprake is van strijd met de openbare orde dunner.²⁰⁰ Om dit vast te kunnen stellen moet onderzoek worden gedaan naar de publieke opinie met betrekking tot polygamie.

Het Nederlandse rechtssysteem is ingericht op basis van het monogame huwelijk. Bij legalisering van polygamie moet veel van de Nederlandse wet- en regelgeving worden aangepast. Hierbij valt te denken aan regelgeving omtrent echtscheiding, nalatenschap,

---

¹⁹⁷ Loonstein 2010, p. 199.

¹⁹⁸ Loonstein 2010, p. 200.

¹⁹⁹ HR 1 juli 1993, *NJ* 1994, 105.

²⁰⁰ Loonstein 2010, p. 199.

afstammingsrecht, fiscale regelingen, huwelijksvermogensrecht enzovoorts.²⁰¹ Maar ook de wetgeving wat betreft de verkrijging van het Nederlanderschap zal aangepast moeten worden. De praktische moeilijkheden zijn een nadeel bij de legalisering, maar het is geen onoverkomelijk nadeel. Tenslotte is voor elk probleem een oplossing denkbaar.

De onderzoekers die in deze paragraaf worden vermeld zien mogelijkheden om het polygamieverbod af te schaffen. Zij zijn echter wel van mening dat vanwege de complexiteit van het vraagstuk eerst onderzoek moet worden verricht naar de daadwerkelijke behoefte voor het bestaan van het polygame huwelijk binnen de Nederlandse samenleving.

5.4 Het samenlevingscontract als alternatief

De enige mogelijkheid die de Nederlandse rechtsorde biedt om een relatie met meerdere personen juridisch vast te leggen, is door middel van een samenlevingsovereenkomst, al dan niet in combinatie met een huwelijk. Het ongehuwd samenleven, kenmerkt zich door het ontbreken van een formele handeling waarbij de staat betrokken is.²⁰² Bij het opstellen van het samenlevingscontract kunnen de ongehuwde samenwoners zelf bepalen wat er in het contract wordt opgenomen. Zij worden niet beperkt door regels van dwingend recht uit het huwelijksvermogensrecht.²⁰³ Dit maakt dat een samenlevingscontract juridisch gezien vrijblijvender is dan een huwelijk.²⁰⁴ Echter, aan het ongehuwd samenleven zijn op veel rechtsgebieden verstrekkende gevolgen verbonden. Wie voor de kinderen zorgt en daardoor minder inkomen, pensioen en sociale zekerheid opbouwt, hoeft niet op coulance te rekenen als dit niet in het samenlevingscontract is geregeld.²⁰⁵ Wie ongehuwd samenleeft, loopt financieel vaak meer risico. Verder kan het ongehuwd samenleven ook gevolgen hebben voor fiscale regelingen zoals aftrekposten en heffingskortingen.²⁰⁶ In tegenstelling tot de ongehuwd samenwonenden kunnen echtgenoten rekenen op rechtszekerheid uit het familierecht. Speciale mechanismen zorgen ervoor dat de economisch zwakke partner wordt beschermd, zoals een

---

²⁰¹ Rower 2004, p. 729.

²⁰² Schrama 2006, p. 724.

²⁰³ Schrama 2005, p. 113.

²⁰⁴ Lekkerkerker 1999, p. 534.

²⁰⁵ Schrama 2006, p. 725.

²⁰⁶ http://www.belastingdienst.nl/particulier/trouwen_samenwonen/.

recht op alimentatie en (indien partijen hiervoor kiezen) de wettelijke gemeenschap van goederen.²⁰⁷

Het is positief dat er een mogelijkheid bestaat om een polygame relatie juridisch vast te leggen. Echter, een samenlevingscontract biedt minder rechtszekerheid dan een huwelijk en biedt mijns inziens onvoldoende mogelijkheid om gelijkwaardig te kunnen zijn aan het huwelijk. Bij de openstelling van het homohuwelijk in 2001 werd aangevoerd dat aan een relatie tussen twee personen van gelijk geslacht minder waarde werd gehecht doordat zij geen huwelijk konden aangaan.²⁰⁸ Dit zou ook voor een polygame relatie kunnen gelden. Daarnaast kost het aangaan van een samenlevingscontract tussen meer dan twee personen veel uitzoekwerk, zijn de partners afhankelijk van een bereidwillige notaris, en het kan nooit zo goed, gemakkelijk en goedkoop worden geregeld als via een wettelijk huwelijk.²⁰⁹ Het samenlevingscontract biedt voldoende mogelijkheden voor het vastleggen van afspraken tussen polygame partners. Maar juridisch gezien staat het nog niet op gelijke voet met het huwelijk omdat er van rechtswege geen gevolgen aan het samenlevingscontract zijn verbonden. Ook heeft het laten vastleggen van een samenlevingscontract niet dezelfde symboliek en emotionele waarde. En het is niet onwaarschijnlijk dat polygamisten ook behoefte hebben aan deze waarden. In 2005 gaf de toenmalige Minister Donner aan dat samenlevingscontracten die een feitelijk bestaande samenwoning en/of samenleving van meer dan twee personen regelen, op zich een nuttige, ordenende functie kunnen vervullen.²¹⁰ Ik deel deze mening met de toenmalige Minister Donner en het samenlevingscontract is tot op heden ook een goed alternatief voor het huwelijk. Echter, mijns inziens zullen personen met een polygame relatie zich pas volledig geaccepteerd voelen in de samenleving als zij dezelfde rechten en plichten als monogamisten hebben.

Met de huidige kabinetsplannen ziet het er echter niet naar uit dat hier in de nabije toekomst verandering in wordt gebracht. Polygamie wordt door het kabinet betrokken bij de maatregelen in het kader van huwelijksmigratie. In die zin staat het in verband met de aanpak van huwelijksdwang. Op dit moment ligt er een wetsvoorstel van het kabinet tot vestiging van rechtsmacht terzake van polygamie buiten Nederland gepleegd door een vreemdeling met een

---

²⁰⁷ Schrama 2006, p. 725.

²⁰⁸ *Kamerstukken II* 1998/99, 26 672, nr. 3, p. 2.

²⁰⁹ ‘Maak het polygame huwelijk mogelijk’, *NRC Handelsblad* 21 augustus 2008, www.nrc.nl (zoek op *polygame huwelijken*).

²¹⁰ *Aanhangsel Handelingen II* 2005/06, nr. 219, p. 469.

vaste woon- of verblijfplaats in Nederland.²¹¹ Het kabinet wil de mogelijkheden tot een strafrechtelijke aanpak van polygamie dus verruimen. Verder is er een voorstel tot wijziging van de WCH in voorbereiding, waarin de mogelijkheden tot het niet erkennen van polygame huwelijken worden aangescherpt.²¹² In de WCH zal worden bepaald dat een weigeringsgrond om een polygaam huwelijk te erkennen, zich voordoet als ten tijde van de huwelijksluiting ten minste één van de echtgenoten zijn gewone verblijfplaats in Nederland heeft, of een vergunning tot verblijf in Nederland heeft aangevraagd of de Nederlandse nationaliteit bezit, of de nationaliteit van een land bezit waarin het ook niet is toegestaan een polygaam huwelijk te sluiten.²¹³ Bij het niet erkennen van een dergelijk huwelijk moet echter rekening worden gehouden met de gevolgen die het kan hebben voor de staat van eventuele uit dit huwelijk geboren kinderen. Kinderen kunnen een gerechtvaardigd belang hebben bij een geldig huwelijk in verband met het afstammings- en nationaliteitsrecht.²¹⁴

5.5 Samenvatting en tussenconclusie

Het polygame huwelijk heeft al meerdere keren voor politieke commotie gezorgd. Echter, het kabinet blijft streng vasthouden aan het monogame huwelijk en heeft verschillende argumenten aangedragen om het huwelijk niet open te stellen voor polygamisten. Er zou geen behoefte bestaan aan het vastleggen van een dergelijke samenlevingsvorm. Een polygaam huwelijk is moeilijk inpasbaar in de Nederlandse wetgeving. Het is een aanwijzing voor onvrije partnerkeuze, vrouwenonderdrukking en huwelijksdwang. Ook staat het polygame huwelijk haaks op de gelijke positie van echtgenoten binnen het huwelijk en hecht het kabinet veel waarde aan de bescherming van de belangen van de eerste echtgenoot. Enkel het monogamiebeginsel biedt deze bescherming.

In tegenstelling tot het kabinet zijn Rower, Van den Hoogen, d'Oliveira en Loonstein voorstander van afschaffing van het polygamieverbod. Allereerst staat het polygamieverbod op dit moment op gespannen voet met het recht op gezinsleven en het discriminatieverbod. Bij openstelling van het polygame huwelijk, bepaalt het kabinet niet langer hoe personen hun

---

²¹¹ Zie Voorstel van Wet van 21 juli 2011, *Stcrt.* 2011, 13124, p.8.

²¹² *Kamerstukken II* 2010/11, 32 175, nr. 15, p. 5.

²¹³ *Kamerstukken II* 2010/11, 32 175, nr. 17, p. 4.

²¹⁴ 'Hirsch Ballin beperkt erkenning buitenlands polygaam huwelijk', *Rijksoverheid* 27 januari 2010, www.rijksoverheid.nl (zoek op *polygaam huwelijk*).

privéleven en daarmee hun relaties moeten inrichten. Het toestaan van polygamie zal vrijheid en openheid met zich meebrengen. Daarnaast zullen polygamisten dezelfde rechten en plichten als monogamisten hebben. Ze worden dan gelijk behandeld. Tevens brengt legalisering van polygamie de mogelijkheid met zich mee dat het kabinet beter toezicht op polygame huwelijken kan houden en dat het aantal polygamisten zichtbaarder wordt. Tenslotte zullen er voordelen ontstaan voor personen met een culturele achtergrond waarbij polygamie is toegestaan. Zij krijgen dan de kans om zich met hun echtgenoten in Nederland te vestigen.

Wanneer het huwelijk voor meerdere personen toegankelijk wordt, mag dit niet leiden tot ongelijkheid tussen hetero- en homoparen enerzijds en polygame paren anderzijds. De huwelijkskandidaten moeten zich aan dezelfde huwelijksvereisten houden om te mogen trouwen. Ook moet polygamie geslachtsneutraal zijn om ongelijkheid tussen mannen en vrouwen te voorkomen. Zowel polygynie als polyandrie moet worden toegestaan, maar ook een huwelijk tussen meerdere personen van hetzelfde geslacht moet mogelijk zijn. Zolang het aantal mannen en vrouwen in de relatie er niet toe doet, kan worden gesproken van zuivere polygamie.

Het kabinet ziet geen reden om het huwelijk open te stellen voor polygame relaties als er door polygamisten nauwelijks gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid om hun relatie juridisch vast te leggen in een notarieel samenlevingscontract. Het aangaan van een samenlevingscontract tussen meer dan twee personen brengt veel uitzoekwerk met zich mee, personen zijn afhankelijk van een bereidwillige notaris en het kan nooit zo goed, gemakkelijk en goedkoop worden geregeld als een wettelijk huwelijk. Daarnaast biedt een samenlevingscontract geen juridische gevolgen, rechten en plichten van rechtswege, zoals het huwelijk wel biedt. Bovendien wordt de symbolische en emotionele waarde niet ingevuld door een samenlevingscontract. Het samenlevingscontract is vergelijkbaar met een zakelijk contract en biedt niet hetzelfde als een huwelijk.

Hoofdstuk 6   Conclusie

6.1   Inleiding

In deze scriptie is onderzocht of het polygamieverbod in Nederland moet worden afgeschaft of in stand moet worden gehouden. De centrale vraag die hierbij is geformuleerd – *Dient een huwelijk tussen drie of meer personen van verschillend of gelijk geslacht te worden toegestaan in Nederland? En zo ja, welke juridische gevolgen brengt dit met zich mee?*– wordt in dit afsluitende hoofdstuk beantwoord. Op basis van voorgaande hoofdstukken volgt in dit hoofdstuk eerst een korte samenvatting van het onderzoek met bijbehorende conclusies. Nadat vervolgens de onderzoeksvraag is beantwoord, doe ik een aantal aanbevelingen om deze conclusies en antwoorden te ondersteunen.

6.2   Samenvatting en conclusies

Polygamie wordt gedefinieerd als ‘een huwelijk met meer dan één partner’. Echter, ‘een huwelijk met meer dan één partner’ is niet toegestaan in Nederland. Al in de Romeinse tijd werd een polygaam huwelijk gezien als een grove zonde. Ook binnen het Germaanse recht werd een dergelijk huwelijk uitgesloten. Dit bleek uit de *leges barbarorum*, optekening van het Germaanse gewoonterecht. Ondanks dat polygamie in zowel de Romeinse tijd als in de Germaanse periode was uitgesloten, kwam het toch voor. Bij de Romeinen in de vorm van het concubinaat, het buitenechtelijk samenleven, en bij de Germanen hadden de ‘groten des lands’ vaak meer dan één vrouw. In de Karolingische tijd werd door de kerk de nadruk gelegd op het monogame karakter van het huwelijk tussen man en vrouw, maar pas in de 11e en 12e eeuw na Christus vormde polygamie daadwerkelijk een huwelijksbeletsel. De kerk heeft altijd veel invloed uitgeoefend op het huwelijksrecht en in de 12e eeuw heeft zij dit recht volledig naar zich toetrokken. Door een gat in de wet keerde in die tijd polygamie terug in de maatschappij. Hier werd in de periode tussen 1545 en 1563 na Christus weer een einde aan gemaakt. Met de invoering van het Franse Burgerlijk Wetboek in 1810 werd de invloed van de kerk op het huwelijksrecht ingeperkt, maar het verbod op polygamie bleef bestaan. Dit verbod werd vervolgens in 1838 overgenomen in het Nederlands Burgerlijk Wetboek en is tot op heden onveranderd gebleven. Geconcludeerd kan worden dat het monogame huwelijk en het daarmee samenhangende polygamieverbod een historie hebben die eeuwen teruggaat in de tijd. Het huwelijk van twee personen (eerst man en

vrouw, later ook twee personen van hetzelfde geslacht) heeft zich tot een traditionele leefvorm gevormd in Nederland. Aannemelijk is dan ook dat de gedachte die ten grondslag ligt aan het polygamieverbod, de bescherming van het monogame huwelijk door de Staat is.

De Nederlandse wetgeving kent zowel een civielrechtelijk verbod op polygamie (artikel 1:30 jo. 1:33 BW) als een strafrechtelijk verbod op polygamie (artikel 237 Sr). Het civielrechtelijk polygamieverbod houdt in dat het niet mogelijk is om een tweede en/of meerdere huwelijken aan te gaan. Dit verbod geldt echter niet voor een samenlevingscontract. Het strafrechtelijk polygamieverbod ziet niet op de rechts(on)geldigheid van een polygaam huwelijk, maar op de daad van het sluiten van meerdere huwelijken. Deze daad is strafbaar.

In 1993 verklaarde de Hoge Raad²¹⁵ het monogamiebeginsel van openbare orde. Het sluiten van een polygaam huwelijk is dan ook niet mogelijk. Onder bepaalde omstandigheden kan toch sprake zijn van een polygaam huwelijk in Nederland. De meest voorkomende vorm is vermoedelijk een polygaam huwelijk dat is ontstaan in een land waar polygamie is toegestaan. Afhankelijk van de mate van betrokkenheid van de Nederlandse openbare orde en de omstandigheden waaronder een polygaam huwelijk is aangegaan, kan een dergelijk huwelijk erkend worden in Nederland. Echter, de Nederlandse rechtsregels houden geen rekening met meerdere huwelijken van één persoon. Hierdoor zijn de rechtsgevolgen die aan het huwelijk zijn verbonden, vaak niet van toepassing op de tweede, derde en/of meerdere echtgenotes. De eerste echtgenote wordt in bescherming genomen. Polygame huwelijken kunnen dus problemen opleveren op het gebied van verblijfsrecht, Nederlanderschap, sociale zekerheid, huwelijksvermogen, nalatenschap en echtscheiding.

Polygamie wordt in verschillende rechtssystemen en culturen geaccepteerd, met name in islamitische landen. Het recht van polygamie wordt door de Koran verleend aan de man. Echter, de laatste jaren is polygamie in deze landen aan strengere regels onderworpen. Zo kan de man maximaal vier vrouwen trouwen, moet de eerste vrouw op de hoogte zijn van het voornemen om een polygaam huwelijk aan te gaan, moet de man over voldoende financiële middelen beschikken om zijn echtgenotes te kunnen onderhouden enzovoorts. Indien polygamie wettelijk wordt toegestaan in Nederland, dan kunnen deze voorwaarden als inspiratiebron dienen. Verder

---

²¹⁵ HR 1 juli 1993, NJ 1994, 105.

zou polygamie, in het kader van rechtsgelijkheid, ook opengesteld moeten worden voor vrouwen.

In 2001 heeft het kabinet aangegeven niet open te staan voor legalisering van polygamie. Een huwelijk tussen drie of meer personen zou moeilijk inpasbaar zijn in de Nederlandse samenleving. De verandering van monogamie naar polygamie zou daarnaast ingrijpende gevolgen hebben voor de regelgeving, zowel op familierechtelijk terrein als op dat van de sociale zekerheid en andere voorzieningen. Ook zou er geen behoefte zijn aan het vastleggen van een dergelijke samenlevingsvorm. Daarnaast is het kabinet van mening dat het polygame huwelijk haaks op de gelijke positie van echtgenoten binnen het huwelijk staat en hecht zij veel waarde aan bescherming van de belangen van de eerste echtgenote. Verder wordt polygamie door het kabinet als aanwijzing voor onvrije partnerkeuze, vrouwenonderdrukking en huwelijksdwang gezien. Ook heerst binnen het kabinet de gedachte dat er te soepel met polygamie wordt omgegaan en dat in het buitenland voltrokken polygame huwelijken niet langer erkend dienen te worden. Op dit moment is zelfs een voorstel tot wijziging van de WCH in voorbereiding, waarin de mogelijkheden tot het niet erkennen van polygame huwelijken worden aangescherpt.²¹⁶ Kortom, het kabinet blijft streng vasthouden aan het monogame huwelijk, waardoor het er niet naar uit ziet dat het kabinet op korte termijn de traditie van monogamie gaat doorbreken.

In tegenstelling tot het kabinet, heerst binnen de wetenschap steeds meer de opvatting dat polygamie wettelijk moet worden toegestaan. Het huwelijk is een persoonlijke beslissing, maar tot op heden bepaalt de staat wie het recht heeft om te huwen. Het recht om te huwen komt echter niet toe aan polygamisten. Dit leidt tot ongelijkheid tussen personen die in monogamie willen samenleven en personen die in polygamie willen samenleven. Tevens bemoeit de staat zich met het inrichten van het privéleven van de burgers. Afschaffing van het polygamieverbod zal relatievrijheid met zich meebrengen. De staat bepaalt dan niet langer hoe personen hun privéleven en daarmee hun relaties moeten inrichten. Verder leven polygamisten vaak in de anonimiteit. Dit maakt het risico op onvrije partnerkeuze en vrouwenonderdrukking groter. Bij legalisering van polygamie, kan de overheid mogelijkheden creëren om beter toezicht te houden op polygame huwelijken en hieraan voorwaarden te stellen. Daarnaast kunnen er ook voordelen

---

²¹⁶ *Kamerstukken II 2010/11, 32 175, nr. 15, p. 5.*

ontstaan voor personen met een culturele achtergrond waarbij polygamie is toegestaan. Het geeft bijvoorbeeld Marokkanen de mogelijkheid om samen te leven met alle echtgenoten.

Personen die in polygamie samenleven, kunnen hun relatie juridisch vast laten leggen in een notarieel samenlevingscontract. Dit alternatief biedt echter niet dezelfde symboliek en emotionele waarde als een huwelijk. Bovendien zijn er aan het samenlevingscontract van rechtswege geen publieke rechtsgevolgen verbonden, tussen partijen onderling echter wel. Verder wordt bij een huwelijk de economisch zwakke partner beschermd. Bij een samenlevingscontract is dit meestal alleen het geval als dit is vastgelegd in het contract. Het is positief dat er een alternatief is voor personen met een polygame relatie, maar het samenlevingscontract biedt niet dezelfde rechtszekerheid als het huwelijk.

6.3 De onderzoeksvraag beantwoord

De juridische grondslag voor het polygamieverbod is vastgelegd in artikel 1:33 BW. Deze grondslag is ontstaan vanuit geloofsovertuiging. Echter, de staat mag tegenwoordig geen voorkeur hebben voor een godsdienstige overtuiging. Door streng vast te houden aan het door de kerk ingegeven monogamiebeginsel, maakt zij zich hier toch schuldig aan. Daarnaast wordt het individu beperkt in zijn vrijheid om diens privéleven en relaties in te richten zoals hij/zij wil. De staat bepaalt wie het recht heeft om te trouwen, en dit recht is niet weggelegd voor personen met een polygame relatie. Op grond van het verbod op discriminatie, het gelijkheidsbeginsel en eerbiediging van het privéleven, zou deze inmenging als onrechtvaardig beschouwd kunnen worden. Verder wordt onze huidige maatschappij gekenmerkt door multiculturaliteit, wordt een samenlevingscontract tussen meerdere personen niet gezien als polygamie en heeft Nederland met de openstelling van het homohuwelijk laten zien dat ze in staat is tradities te doorbreken. Mede door deze ontwikkelingen is het traditionele gezin (man, vrouw en kinderen) aan veranderingen onderhevig. Het huwelijk van vroeger, is niet meer het huwelijk van nu. In antwoord op de onderzoeksvraag, ben ik dan ook van mening dat het huwelijk voor drie of meer personen van verschillend of gelijk geslacht dient te worden toegestaan, mits uit onderzoek blijkt dat hier ook daadwerkelijk behoefte aan is. Bij het toestaan van polygamie, moet vervolgens de vraag beantwoord worden wat de juridische gevolgen hiervan zijn. Gedacht moet worden aan de mogelijkheid tot het verkrijgen van het Nederlanderschap, het verblijfsrecht, het recht op sociale voorzieningen, de verdeling van het huwelijksvermogen en de nalatenschap. De verkrijging van

het Nederlandschap kan niet meer geweigerd worden vanwege het polygame huwelijk en de polygaam gehuwde man verkrijgt het recht om al zijn bruiden naar Nederland te laten komen. Ook moeten de echtgenoten het huwelijksvermogen en de nalatenschap met meerdere personen delen. De vraag die dan rijst, is hoe deze verdeling precies dient te geschieden. Verder zal ook vastgesteld moeten worden wanneer een polygaam huwelijk mag worden aangegaan. Zijn er voldoende financiële middelen om een polygaam huwelijk aan te gaan, met hoeveel personen kun je een polygaam huwelijk sluiten, enzovoorts. Op dit punt mag de overheid zich in het leven van personen mengen. Dit om te voorkomen dat er onoverzichtelijke huwelijksstructuren ontstaan. Het toestaan van polygamie brengt ook praktische moeilijkheden met zich mee. Zo is opgemerkt dat de gevolgen van polygame huwelijken niet inpasbaar zijn in het Nederlandse stelsel. De Nederlandse wetgeving is ingericht op het monogame huwelijk en moet met de invoering van het polygame huwelijk worden aangepast. Dit mag naar mijn mening geen belemmering vormen voor de relativiteit van burgers. Voor elk probleem is een oplossing en met gedegen onderzoek naar de mogelijkheden om de Nederlandse wetgeving aan te passen aan het polygame huwelijk, ben ik er van overtuigd dat hervormingen plaats kunnen vinden.

6.4 Aanbevelingen

Bij het toestaan van polygamie moet geïnventariseerd worden welke regelgeving gehandhaafd, aangepast of verwijderd moet worden en welke nieuwe wetgeving wenselijk is. Hierbij valt onder andere te denken aan de verdeling van het huwelijksvermogen en de nalatenschap, maar ook aan wat er moet gebeuren als een van de echtgenoten een echtscheiding aanvraagt of als het gezin bijvoorbeeld aanspraak moet maken op een bijstandsuitkering. Naar mijn mening moet, met betrekking tot de wetgeving, het monogame huwelijk als uitgangspunt gelden, met de mogelijkheid tot het aangaan van een polygaam huwelijk. Er kan bijvoorbeeld geïnventariseerd worden of het mogelijk is om aan de titels in boek 1 een afdeling toe te voegen met betrekking tot het polygame huwelijk.

Bij de legalisering van polygamie, moet worden voorkomen dat er onoverzichtelijke huwelijksstructuren ontstaan. Er zullen, net zoals bij een monogaam huwelijk, voorwaarden gesteld moeten worden om een polygaam huwelijk te kunnen aangaan. Hierbij valt te denken aan het opstellen van huwelijksbeletselen, het invoeren van zuivere polygamie en het stellen van een maximum aan het aantal echtgenoten binnen één huwelijk. Mijns inziens is zuivere polygamie

noodzakelijk om van zuivere gelijkheid te kunnen spreken. De samenstelling van een polygaam huwelijk mag geen obstakel vormen. Zowel polygynie en polyandrie als een polygaam huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht moet mogelijk zijn. Verder kan als voorwaarde, huwelijksbeletsel, voor een polygaam huwelijk gesteld worden dat een dergelijk huwelijk enkel gesloten kan worden met alle echtgenoten. Een voorbeeld is dat meneer en mevrouw X trouwen met mevrouw Y, die vervolgens afzonderlijk van meneer en mevrouw X een huwelijk wil aangaan met meneer Z. Het huwelijk van mevrouw Y met meneer Z kan dan alleen plaatsvinden als meneer Z ook een verbintenis aangaat met meneer en mevrouw X. De personen binnen een polygame relatie zullen dan als één gezin gezien worden en alle personen in het gezin van de trouwlustige zullen moeten instemmen met het voorgenomen polygame huwelijk. Echter, om overzicht te kunnen houden op het aantal echtgenoten binnen een huwelijk, is het denkbaar dat een maximum gesteld wordt aan het aantal echtgenoten. Verder acht ik het raadzaam dat een huwelijk tussen meer dan twee personen enkel met rechterlijk toestemming kan worden aangegaan.

Een polygaam huwelijk beïnvloedt tevens de positie van kinderen. Wie is bijvoorbeeld de juridische vader als een vrouw met meerdere mannen is gehuwd? Mijns inziens staat het kind in deze situatie in familierechtelijke relatie tot de biologische ouders. Het juridisch ouderschap en gezag komen dan toe aan de biologische vader en moeder. Echter, binnen een polygaam huwelijk wordt het kind waarschijnlijk door drie of meer personen opgevoed. De echtgenoten die niet belast zijn met het juridisch ouderschap, moeten naar mijn mening een mede-opvoedrecht hebben tijdens het huwelijk. In het belang van het kind, kunnen de echtgenoten, die niet de juridische ouders zijn, verder geen rechten ontlenen aan het opvoedrecht als bijvoorbeeld een van de echtgenoten wil gaan scheiden. Voor wat betreft het naamrecht, ben ik van mening dat in een dergelijke situatie, de geslachtsnaam van de vrouw gedragen moet worden. Dit geldt zowel voor de gehuwden als voor de kinderen. Door dezelfde geslachtsnaam te gebruiken komt de eenheid van het polygame gezin tot uitdrukking.

Legalisering van polygamie moet ook op Europees niveau besproken worden. Het is van belang dat de lidstaten het eens worden over het toestaan van polygamie en de voorwaarden die eventueel aan polygame huwelijken gesteld kunnen worden. Het toestaan van polygamie op Europees niveau, zal minder risico's voor Nederland met zich mee brengen. Daarnaast kunnen

polygamisten gaan en staan waar ze willen binnen Europa. En tot slot wordt met overeenstemming op Europees niveau de kans op een grote toestroom van polygamisten naar Nederland verkleind.

Voordat het mogelijk is om het verbod op polygamie af te schaffen, moet er echter meer aandacht aan polygame relaties worden besteed en aan het creëren van draagvlak. Polygamisten zullen bijvoorbeeld hun relaties openbaar moeten maken. Dit is van belang om een maatschappelijke schok te voorkomen. Vanwege het strafrechtelijk verbod op polygamie is het aannemelijk dat polygamisten niet snel met hun polygame relatie naar buiten toe optreden. Er van uitgaande dat personen met een dergelijke relatie de kans krijgen om naar buiten toe op te treden, zonder vervolgd te worden, zal gedegen onderzoek naar de behoefte aan het toestaan van polygamie gedaan kunnen worden. Daarnaast moet ook gekeken worden of de samenleving toe is aan dergelijke veranderingen, en naar de wijze waarop dergelijke veranderingen kunnen worden doorgevoerd. Kortom, het monogame huwelijk moet niet zonder meer op de schop. Echter, als blijkt dat de behoefte aan het toestaan van polygamie zodanig groot is en de samenleving toe is aan modernisering, kan mijns inziens een begin gemaakt worden met het legaliseren van polygamie.

6.5 Tot slot

Met het openstellen van het homohuwelijk heeft Nederland laten zien dat ze in staat is tradities te doorbreken. Het traditionele gezin van vroeger (man, vrouw en kinderen) is niet meer het traditionele gezin van nu. In onze huidige maatschappij, die gekenmerkt wordt door multiculturaliteit, leven personen die met meer dan een vrouw getrouwd zijn. Vaak gaat het om personen uit islamitische landen, maar ook onder autochtone Nederlanders lijkt behoefte te bestaan aan het vastleggen van hun meer-relatie. Hoewel er nog een taboe rust op het polygame huwelijk, is de verplichting van het monogame huwelijk niet geheel meer van deze tijd. Ik ben van mening dat Nederland naast het monogame huwelijk, ruimte moet creëren voor het polygame huwelijk, mits de Nederlandse samenleving duidelijk aangeeft hier behoefte aan te hebben. Het is niet gezegd dat de openstelling van polygamie eenvoudig gaat zijn, het brengt juridisch gezien complexe situaties met zich mee. Echter, voor ieder probleem is een oplossing denkbaar.

Lijst van aangehaalde literatuur

I. Boeken

Adams & Trost 2005

B.N. Adams & J. Trost, *Handbook of World Families*, California: Sage Publications 2005.

Antokolskaia e.a. 1999

M.V. Antokolskaia e.a., *Een zoektocht naar Europees familierecht*, Deventer: Kluwer 1999.

Van Apeldoorn 1925

L.J. van Apeldoorn, *Geschiedenis van het Nederlandsche Huwelijksrecht*, Amsterdam: uitgeversmaatschappij Holland 1925.

De Blécourt 1950

A.S. de Blécourt, *Kort begrip van het oud-vaderlands burgerlijk recht*, Groningen: J.B. Wolters 1950.

Berger 2006

M.S. Berger, *Klassieke Sharia en Vernieuwing*, Amsterdam 2006: Amsterdam University Press.

De Boer 2006

J. de Boer, *Asser's handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk recht*, Deventer: Kluwer 2006.

Boon e.a. 2003

P.J. Boon e.a., *Inleiding tot de studie van het Nederlandse recht*, Deventer: Kluwer 2003.

Van der Burght & Doek 2002

Gr. Van der Burght & J.E. Doek, *Personen- en Familierecht*, Deventer: Kluwer 2002.

Buskens 1999

L. Buskens, *Islamitisch recht en familiebetrekkingen in Marokko*, Amsterdam: Bulaaq 1999.

Cleiren & Nijboer 2008

C.P.M. Cleiren & J.F. Nijboer, *Strafrecht: Tekst & Commentaar*, Deventer: Kluwer 2008.

Curry-Sumner 2005

I. Curry-Sumner, *All's well that ends registered?*, Antwerpen: Intersentia 2005.

Evers & Vat 2006

L. Evers & H. Vat, *Afstamming en naam*, 's-Gravenhage: Reed Business Information bv 2006.

De Groot & Hautvast

G.R. de Groot & V.R.H.M. Hautvast, *Handleidingen voor de toepassing van de Rijkswet op het Nederlanderschap*, Deventer: Kluwer 2010.

Van der Heijden 1998

M.P.C. van der Heijden, *Huwelijk in Holland: stedelijke rechtspraak en kerkelijke tucht, 1500-1700*, Amsterdam: Bert Bakker 1998.

Heyvaert 2002

A. Heyvaert, *Het personen- en gezinsrecht ont(k)leed*, Deventer: Kluwer 2002.

Jordens-Cotran 2000

L. Jordens-Cotran, *Het Marokkaanse familierecht en de Nederlandse rechtspraak*, Utrecht: Forum 2000.

Jordens-Cotran 2007

L. Jordens-Cotran, *Nieuw Marokkaans familierecht en Nederlands IPR*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2007.

Land 1914

N.K.F. Land, *Verklaring van het Burgerlijk Wetboek*, Haarlem: Bohn 1914.

De Monté ver Loren & Spruit 2000

J.Ph. De Monté ver Loren & J.E. Spruit, *Hoofdlijnen uit de ontwikkeling der rechterlijke organisatie in de Noordelijke Nederlanden tot de Bataafse omwenteling*, Hilversum: J.E. Spruit 2000.

Van Mourik 2008

M.J.A. van Mourik, *Erfrecht*, Deventer: Kluwer 2008.

Otto e.a. 2006

J.M. Otto e.a., *Sharia en nationaal recht in twaalf moslimlanden*, Amsterdam: Amsterdam University Press 2006

Pellis 2009

L.Th.L.G. Pellis, *Internationaal privaatrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2009.

Rutten 1997

S.W.E. Rutten, *Erven naar Marokkaans recht* (diss. Maastricht), Antwerpen: Intersentia 1997.

Schrama 2005

W. Schrama, 'Vermogensrechtelijke aspecten van de niet-huwelijkse samenleving: de moeizame verhouding tussen de affectieve en het (vermogens)recht' in: C. Forder en A. Verbeke, *Gehuwd of niet: maakt het iets uit?*, Antwerpen: Intersentia 2005.

Van der Velden 1998

F.J.A. van der Velden, 'Bigamie en naturalisatie', in: *Aan de grenzen van het Nederlanderschap. Een bundel opstellen over Nederlands en Europees nationaliteitsrecht*, op 15 mei 1998 aangeboden aan F.Th. Zilverentant bij gelegenheid van zijn afscheid als wetgevingsjurist bij het Ministerie van Justitie, 's-Gravenhage, 1998.

Vlaardingerbroek e.a. 2008

P. Vlaardingerbroek e.a., *Het hedendaagse personen- en familierecht*, Deventer: Kluwer 2008.

Wortmann 2006

S. Wortmann, 'Marokkaans en Nederlands afstammings- en gezagsrecht', in: *Crossing borders: essays in European and private international law, nationality law and islamic law in honour of Frans van der Velden*, Deventer: Kluwer 2006.

II. Artikelen**Boeser 1989**

E. Boeser, 'Bigamie in Nederland', *WPNR* (5910) 1989.

Cohen Henriquez 1990

E. Cohen Henriquez, 'Polygamie in Nederland', *FJR* 1990, 8.

Dieste 2009

J.L.M. Dieste, 'Demonstrating Islam: the Conflict of Text and the Mudawwana Reform in Morocco', *The Muslim World* 2009.

Van den Eeckhout 2005

V. van den Eeckhout, 'Internationaal privaatrecht: een discipline in de luwte of in de branding van heftige juridisch-maatschappelijke debatten?', *FJR* 2005, 92.

Van den Eeckhout 2005

V. van den Eeckhout, 'Rechtsgevolgen van in het buitenland voltrokken problematische huwelijken', *Migrantenrecht* 2005, 1.

De Groot 1979

G.R. de Groot, 'Enkele opmerkingen over het islamitisch recht, in het bijzonder over islamitische huwelijkscontracten', *WPNR* 1979, 110.

De Groot & Rutten 1996

G.R. de Groot & S. Rutten, 'Polygamie, naturalisatie, bigamie?', *Recht van de Islam* 1996, 13.

Haan 2008

W. Haan, 'Salade met gerookte kip bij The Merry Wives', *In de Marge* 2008, 3.

Van den Hoogen 2010

E.J.A. van den Hoogen, 'Bi- poly- of toch maar gewoon monogaam huwelijk?', *FJR* 2010, 39.

Lekkerkerker 1999

G.J.C. Lekkerkerker, 'Het samenlevingscontract; zijn ordenende functie in privaatrechtelijke zin', *WPNR* 1999, 6364.

Loonstein 2010

H. Loonstein, 'Het verbod op polygamie en artikel 8 EVRM', *FJR* 2010, 73.

Mashhour 2005

A. Mashhour, 'Islamic Law and Gender Equality – Could there be a common ground?: A study of divorce and polygamy in sharia law and contemporary legislation in Tunisia and Egypt', *Human Rights Quarterly* 2005, 27.

Matheussens-Kroon 1993

J.H.M. Matheussens-Kroon, 'Het polygame huwelijk in Nederland', *HPS* 1993, 5.

d'Oliveira 2008

U. d'Oliveira, 'Polygamie en Nederlanderschap', *NJB* 2008, 37.

Rower 2004

A. Rower, 'The legality of Polygamy: Using the Due Process Clause of the Fourteenth Amendment', *Family law quarterly* 2004, 38.

Rutten 1986

S. Rutten, 'Polygamie in de sociale zekerheidswetgeving', *Nemesis* 1986.

Rutten 2001

S. Rutten, 'Enkele beschouwingen over het polygamievraagstuk in een Westerse context', *NIPR* 2001-1.

Schrama 2006

W. Schrama, 'Ongehuwd samenleven: het stiefkind van het familierecht', *AA* 2006, 55.

Van der Velden 2004

F.J.A. van der Velden, 'Multicultureel familierecht in Nederland: ja?, en hoe?', *Rechtsgeleerdheid Magazijn THEMIS* 2004, 5.

Welie 2010

S.P.K. Welie, 'Autonomie en non-discriminatie als bases voor het instituut huwelijk?', *FJR* 2010, 94.

III. Adviezen & rapporten**Boele-Woelki e.a. 2009**

K. Boele-Woelki e.a., *De juridische status van polygame huwelijken in rechtsvergelijkend perspectief* (diss. Utrecht), december 2009, in opdracht van het wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum.

IV. Jurisprudentie

HR 15 juli 1986, *NJ* 1987, 933.

HR 1 juli 1993, *NJ* 1994, 105.

HR 16 oktober 1998, *NJ* 1999, 6.

HR 10 november 2006, *NIPR* 2007, 1.

HR 21 december 2007, *RvdW* 2008, 50.

HR 21 december 2007, *LJN* BB8076.

Hof Amsterdam 12 november 1998, *NIPR* 1999, 137.

Rechtbank Almelo 28 oktober 1953, *NJ* 1954, 526.

Rechtbank Rotterdam 12 juli 1976, *NJ* 1978, 133.

Rechtbank Alkmaar 27 september 2006, *LJN* AZ1347.

Rechtbank Utrecht 20 december 2006, *LJN* AZ7031.

RvS 11 november 1999, *AB* 2000, 3.

CRvB 15 april 2005, *USZ* 2005, 205.

V. Parlementaire stukken

Kamerstukken II 1987/88, 20 507, nr. 3 (MvT).

Kamerstukken II 1994/95, 23 761, nr. 3.

Kamerstukken II 1998/99, 26 672, nr. 3.

Kamerstukken II 1998/99, 26 675, nr. 3.

Kamerstukken II 1999/00, 26 672, nr. 5.

Kamerstukken II 2005/06, 30 300 VI, nr. 65.

Aanhangsel Handelingen II 2005/06, nr. 219.

Aanhangsel Handelingen II 2008/09, nr. 190.

Aanhangsel Handelingen II 2008/09, nr. 191.

Kamerstukken II 2009/10, 32 123 VI, nr. 83.

Aanhangsel Handelingen II 2009/10, nr. 718.

Kamerstukken II 2010/11, 32 175, nr. 15.

Kamerstukken II 2010/11, 32 175, nr. 17.

Kamerstukken II 2010/11, 32 175, nr. 17 (bijlage).

Kamerstukken II 2010/11, 32 317, nr. 63.

Voorstel van Wet van 21 juli 2011, *Stcrt.* 2011, 13 124.

VI. Krantenartikelen

Rutger Pontzen, ‘Kunstenaar van vijftig schilderijen per dag’, *De Volkskrant* 11 april 2005, www.volkskrant.nl.

Bert Lanting, ‘De polygamisten – een wereld van toen en nu’, *De Volkskrant* 9 september 2010.

VII. Elektronische bronnen

- <http://www.vandale.nl/vandale/opzoeken/woordenboek/?zoekwoord=polygamie>
- <http://www.vandale.nl/vandale/opzoeken/woordenboek/?zoekwoord=bigamie>
- http://www.belastingdienst.nl/particulier/trouwen_samenwonen/.
- ‘Echtpaar trouwt vriendin’, *Reformatorisch Dagblad* 23 september 2005, www.refdag.nl (zoek op *polygamie*).
- ‘SGP: Donner zet deur open naar polygamie’, *Volkskrant* 27 oktober 2005, www.vk.nl (zoek op *polygamie*).
- ‘Jaarlijks vele polygame huwelijken’, *NRC Handelsblad* 9 augustus 2008, www.nrc.nl (zoek op *polygame huwelijken*).
- ‘Maak het polygame huwelijk mogelijk’, *NRC Handelsblad* 21 augustus 2008, www.nrc.nl (zoek op *polygame huwelijken*).
- ‘Kabinet verhoogt de eisen voor huwelijksmigratie en inburgering’, *Rijksoverheid* 2 oktober 2009, www.rijksoverheid.nl (zoek op *huwelijksmigratie*).
- ‘Wat is polygamie?’, *Mens en Samenleving* 14 januari 2010, www.infonu.nl (zoek op *polygamie*).
- ‘Hirsch Ballin beperkt erkenning buitenlands polygaam huwelijk’, *Rijksoverheid* 27 januari 2010, www.rijksoverheid.nl (zoek op *polygaam huwelijk*).
- ‘Hirsch Ballin wil polygaam huwelijk aanpakken’, *Elsevier* 27 januari 2010, www.elsevier.nl (zoek op *polygaam huwelijk*).